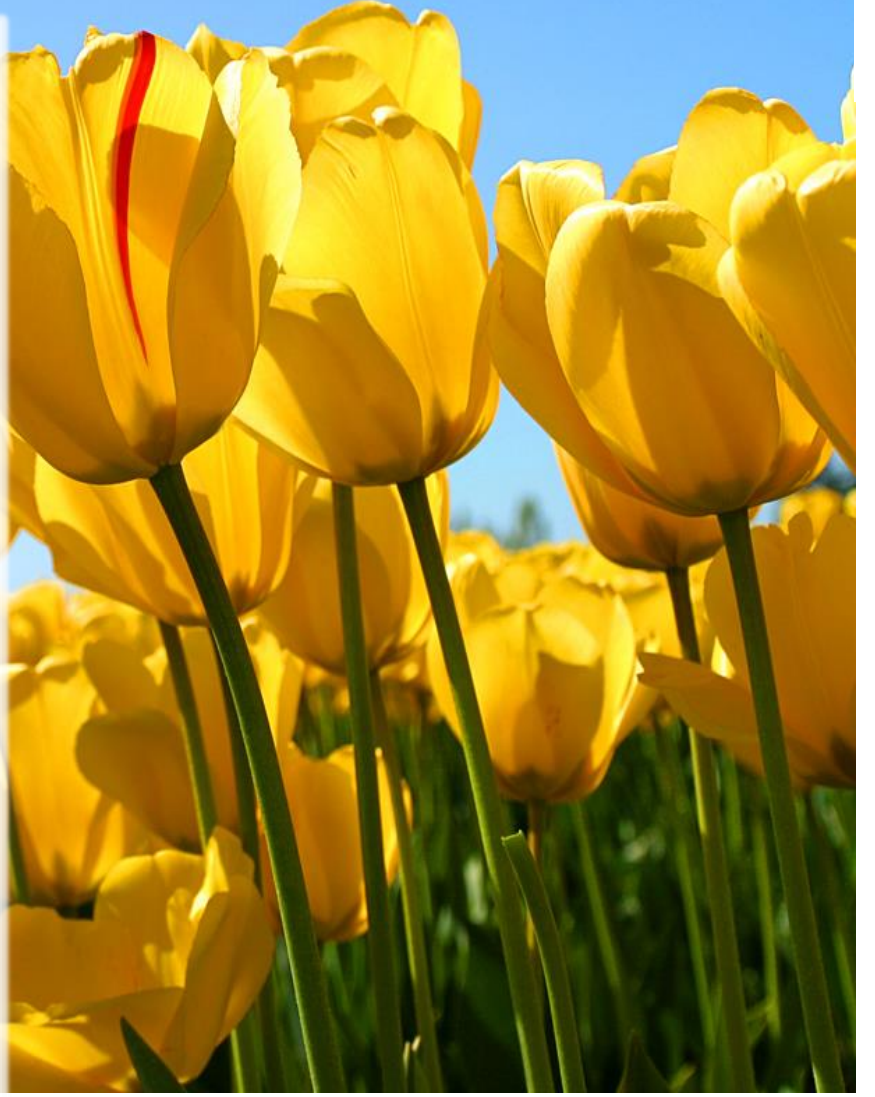

DOĞU MARMARA SÜS BİTKİLERİ RAPORU

YALOVA YATIRIM DESTEK OFİSİ

2013

MARKA

**DOĞU MARMARA
KALKINMA AJANSI**

Açıklama

Bu rapor Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi tarafından talep edilen Doğu Marmara Süs Bitkileri Sektörüne ilişkin genel görünümün tespiti amacıyla Yalova Yatırım Destek Ofisi tarafından hazırlanmıştır.

Rapor Yalova Yatırım Destek Ofisi uzman kadrosu tarafından güvenilir olarak kabul edilen kaynaklardan elde edilen verilerle hazırlanmıştır. Raporda yer alan görüş ve öngörüler bu uzmanların sektör hakkındaki düşüncelerini yansıtmaktadır. Bu görüş, düşünce ve öngörüler ile rapordaki tüm bilgi ve verilerin kullanım ve uygulama sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak karar veren kişilere ait olup, bu konuda her ne şekilde olursa olsun Doğu Marmara Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları saklıdır ve izinsiz kullanılamaz. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz.

Copyright © Doğu Marmara Kalkınma Ajansı 2013

Tüm Hakları Mahfuzdur.

İçindekiler

Açıklama	i
Tablolar.....	iii
Şekiller	iv
Grafikler.....	v
Kısaltmalar	vi
1. Yönetici Özeti.....	1
2. Giriş.....	3
a. Yöntem	3
b. Sektör Tanımı	4
i. İlişkili Sektörler	4
ii. Dünya’da Sektörün Durumu.....	5
iii. Pazar Yapısı.....	7
iv. Türkiye’de Sektörün Durumu	14
c. Üst Ölçek Plan ve Politikalar	20
d. Doğu Marmara Bölgesi’nde Sektöre Genel Bakış.....	21
i. Genel Veriler	21
ii. Önemli Yatırımlar	22
iii. Dış Ticaret	26
e. Sektörün Beklenti ve Gereksinimleri	28
3. Sonuç ve Öneriler	32

Tablolar

Tablo 1 Belli Ülkelerde Kişi Başına Düşen Kesme Çiçek ve Canlı Bitkiler Tüketimi (Euro)	7
Tablo 2 Büyüme oranları (%)	9
Tablo 3 Türkiye için 2013-2020 Öngörülen Talep	11
Tablo 4 TR42 Bölgesi 2013-2020 Öngörülen Talep (MA5)	12
Tablo 5 TR42 Bölgesi 2013-2020 Öngörülen Talep (MA7)	13
Tablo 6 Türkiye süs bitkileri üretim alanları (da)	14
Tablo 7 2009 yılı Türkiye Süs Bitkileri Çeşitlerinin Üretim Yerlerine Göre Dağılımı (ha)	15
Tablo 8 2010 ve 2011 yılları Türkiye’de Süs Bitkileri Üretim Alanlarının Üretim Yerlerine Göre Dağılımı	15
Tablo 9 İllere göre süs bitkileri üretimi (2009)	16
Tablo 10 2007-2011 Yılları Süs Bitkileri Dış Ticareti	18
Tablo 11 Dış Ticaretin Ülkelere Göre Dağılımı	19
Tablo 12 Doğu Marmara Bölgesi’nde Süs Bitkileri Üretim Alanı (2011 Yılı)	21
Tablo 13 Doğu Marmara Bölgesi’nde İller Bazında Gelecek Orta Vadeli Dönemde (2014-2016) Ön Plana Çıkabilecek/Önemini Koruyacak Süs Bitkileri Faaliyet Dalları	22
Tablo 14 TR42 Bölgesi İlleri Dış Ticaret Değerleri	27

 ekiller

Şekil 1 Yalova İli 1/25.000 �l�ekli İl �evre Düzeni Planında �i�ek�ilik OSB Projesinin Yeri	23
Şekil 2 Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Proje Alanı	24
Şekil 3 Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Projesi.....	24
Şekil 4 Türkiye Geofit Bahçesi Projesi Yerleşim Planı	25
Şekil 5 Türkiye Geofit Bahçesi Projesi Temsili Gösterim	25
Şekil 6 Yalova Garden A. �.'de ba�layan altyapı çalışmalarından bir görünüm	26

Grafikler

Grafik 1 Süs Bitkileri Sektörü Talebi (2000-2012).....	8
Grafik 2 Türkiye için Elde Edilen çeşitli ngr Modelleri.....	10
Grafik 3 TR42 Bölgesi için Elde Edilen çeşitli ngr Modelleri	10
Grafik 4 Türkiye için 2013-2020 Yıllarını Kapsayan Talep Tahmini.....	11
Grafik 5 TR42 Bölgesi için 2013-2020 yıllarını kapsayan talep tahmini, MA(5).....	12
Grafik 6 TR42 Bölgesi için 2013-2020 Yıllarını Kapsayan Talep Tahmini, MA(7)	13

Kısaltmalar

ABD	Amerika Birleşik Devleti
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
Da.	Dekar
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonları
Ha.	Hektar
İ.Ö.	İsa’dan Önce
KOSB	Kocaeli Süs Bitkileri reticileri Birliği
OAİB	Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
PPKB	Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi
SASBÜD	Saksılı Süs Bitkileri reticileri Derneği
SSBİR	Süs Bitkileri reticileri Alt Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YASBİR	Yalova İli İ ve Dış Mekân Süs Bitkileri reticileri Birliği
YDO	Yatırım Destek Ofisi
YTSO	Yalova Ticaret ve Sanayi Odası

1. Yönetici Özeti

Süs bitkileri sektörü özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında katma değer ve istihdam oluşturma değeri yüksek olan bir sektör olması sebebiyle birçok ülke için önemli ve vazgeçilmez bir alt sektör konumuna gelmiştir. Atıl işgücünün değerlendirilmesinde en önde gelen sektörlerden birisidir. Günümüzde ülkelerdeki eğitim düzeyi, fert başına düşen gayrisafi milli hâsıla değeri ve benzeri kalkınmışlık ölçütleri ile süs bitkileri sektörünün gelişmişliği arasında doğrusal bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Nitekim süs bitkilerinin gelir esnekliği 1'in üzerindedir. Zorunlu mal kategorisinde bulunmayan süs bitkilerine olan talep, gelir seviyesindeki yükselişten artan oranda etkilenmektedir.

Sektörün en yaygın sınıflandırma yaklaşımı kullanım amaçlarına göre olup süs bitkileri; kesme çiçekler, iç mekân (saksılı), dış mekân (tasarım) ve doğal çiçek soğanları olmak üzere 4 alt sektöre ayrılmıştır. Sektör, çevre ve insan sağlığı, plastik, ambalaj, gübre, tarımsal mücadele ilaçları, soğutma ve kimya gibi sanayi kolları ve ulaşım gibi sektörlerle yakın ilişki içindedir.

2010 yılında Dünya kesme çiçek ticaret hacmi yaklaşık 11 milyar Euro olmuştur. Kesme çiçek ihracatının %55'i Avrupa ülkeleri, %26'sı Amerika ülkeleri, %10'u Afrika ülkeleri, %8'i Asya ülkeleri tarafından yapılmaktadır. En önemli ihracatçı ülkeler; Hollanda, Kolombiya, Ekvator, Kenya ve Etiyopya'dır. En önemli ithalatçı ülkeler ise; Almanya, İngiltere, ABD, Hollanda ve Rusya'dır.

Türkiye süs bitkileri yetiştiriciliğinde uygun iklimsel ve coğrafi koşulları, pazar ülkelere yakınlığı ve ucuz işgücüne sahip olması gibi nedenlerle önemli avantajlara sahiptir. Ülkemizde ticari süs bitkileri yetiştiriciliğinin başlangıcından bu yana süs bitkileri üretim alanları ülkemizin üç coğrafi bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgeler sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleridir. Türkiye'de üretimin en fazla yapıldığı iller ise sırasıyla İzmir, Sakarya, Antalya, Yalova, Bursa ve Isparta'dır.

Türkiye'de süs bitkileri sektörü %95 oranında yüksek katma değer ve yüksek istihdam yaratan bir sektördür. Sektörün sadece ihracat kısmında 25.000 kişi istihdam edilmekte olup, sektördeki dolaylı istihdam ise yaklaşık 310.000 kişidir. 2011 yılında ülkemizdeki tarımsal üretim alanlarının toplamı 236.300 ha. iken, süs bitkileri üretim alanı 4.648 ha.'dır. Toplam tarım alanları içerisinde süs bitkileri üretim alanlarının payı %2'dir. Ülkemiz 2002 yılında 22,3 milyon dolar olan süs bitkileri ihracatımız 2011 yılına gelindiğinde 76 milyon dolar olmuş, aynı dönemde ithalat ise 18 milyon dolardan 67 milyon dolara çıkmıştır.

Doğu Marmara Bölgesi süs bitkileri üretiminde Türkiye'nin önde gelen bölgelerinden birisidir. Bölgede yer alan Yalova ve Sakarya illeri kesme çiçek, iç mekân-dış mekân süs bitkileri, doğal çiçek soğanların üretimi ve ticaretinde Türkiye'nin sayılı illeri arasında yer almaktadır. Yıllar itibariyle

bakıldığında TR42 Bölgesi'nde özellikle Yalova ilinde süs bitkileri ihracatında önemli artışlar kaydedildiği, son yıllarda Sakarya ilinde de dış mekân süs bitkileri üretimindeki artışa paralel olarak ihracatın arttığı görülmektedir. 2011 yılında TR42 bölgesinin Türkiye süs bitkileri ihracatından aldığı pay %13,2'dir. Türkiye'nin pazara yönelik olarak süs bitkisi üretiminin yapıldığı ilk bölge olan Yalova orta ve kısa vadede sektörel çekim ve üretim merkezi olarak etkinliğini artırarak sürdürecektir. Bölgede son yıllarda devam eden ihracat atağı Yalova'nın etkinliğini koruyacağını göstermektedir. Öte yandan bu bölgenin bir avantajı da bir geçiş iklimi olarak bütün süs bitkisi türlerine uygun olmasıdır. Yalova'da üretilen ciddi miktarlardaki iç mekân süs bitkileri ve yine Türkiye'nin en büyük mevsimlik çiçekli bitki üretim merkezi olması, bölgeye yönelik hareketi arttıran önemli bir nedendir.

Doğu Marmara Bölgesinde süs bitkileri sektörü ile ilgili üçü devlet birisi özel sektör eliyle olmak üzere dört önemli yatırım bulunmaktadır. Bunlar; Yalova Çiçekçilik Tarıma Dayalı İhtisas OSB (Çiçekçilik OSB) Projesi, Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Projesi, Türkiye Geofit Bahçesi Projesi (Yalova) ve Yalova Garden A.Ş. Projesidir. Kısa ve orta vadede bu projelerin de hayata geçmesiyle bölgenin uluslararası rekabette Türkiye'de sektörün dinamosu olması öngörülmektedir.

2

Yapılan mülakat ve çalıştaylarda sektörün ortak sorunları arasında; pazarlama probleminin, üretim/talep planlama sıkıntısının, üretimde standardizasyon sağlanamamasının ve sonucunda kalitede istenen düzeyin yakalanamamasının, nitelikli eleman eksikliğinin, sektöre uygun tasarlanmış destek ve teşvik mekanizmalarının yetersiz ve eksik oluşunun, ölçek ekonomisine hitap edebilecek yeterli büyüklükte arazinin bulunmamasının olanların da imar baskısı altında kalmasının, sektöre yönelik ar-ge faaliyetlerinin yetersizliğinin öne çıktığı görülmüştür.

Çözüm önerileri arasında ise; işletmelerin ekonomik büyüklüklerdeki arazi ihtiyaçlarının giderilmesi için organize süs bitkileri üretim ve pazarlama bölgeleri ile uluslararası ölçekte mezarlar ve lojistik merkezleri oluşturulması, bu bölgeler içerisinde ortak sermayeler ile üretim ve ticaret için toplu alanlar, ortak Ar-Ge alanları ve pazarlama sistemlerinin oluşturulması, sektörün ihtiyacı olan doğru, kaliteli ve sağlıklı üretim materyali için bölgesel düzeyde anaçlık parsellerin oluşturulması, kaliteli damızlık ve üretim materyalinde dışa bağımlılığın azaltılması, sektörün sorunlarının çözümü için üreticiler, dernekler, birlikler, kooperatifler ya da şirketler halinde bir araya gelinerek güç birlikleri oluşturulması, ortak hareket kültürünün sağlanması, uluslararası alanda rekabet gücümüzün artırılması için üretici ve pazarlayıcı işletmelerin, diğer ülkelerde olduğu gibi desteklenmesi, vergi indirimlerinden yararlandırılması ve önündeki engellerin aşılmasında yardımcı olunması ile Ziraat Fakülteleri'nde Süs Bitkileri Bölümleri oluşturulması, kamu Ar-Ge kuruluşlarında süs bitkileri birimlerinin kurulması ve özel sektör Ar-Ge kuruluşlarının yaygınlaştırılması dikkati çekmektedir.

2. Giriş

Klasik anlamda ss bitkilerinin tanımı insanların manevi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yetiştirilen bitkilerdir. Bu tanıma göre bitkilerin goncası, yaprağı, dalı vb. organları veya doğrudan kendisinin estetik ve süs amaçlı kullanım için yetiştirilmesi esastır. Ancak özellikle kentsel alanlarda insan ile doğa arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve biyolojik konfor gibi doğrudan fiziksel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik uygulamaların da temel materyali haline gelen süs bitkileri, birçok çevresel sorunun insan ve yaşamı üzerindeki olumsuz etkisini ortadan kaldırmada yararlanılan temel araçlardan biri olarak görülmeye başlanmıştır.

İnsanoğlu, ilk çağlardan beri başta bitkiler olmak üzere çevresinde estetik değer taşıyan doğal elemanlara ilgi göstermiş, onlardan etkilenmiş, yakın çevresinde bulundurmaya ve onları kullanmaya çalışmıştır. Bu nedenle bitkilerin ss amaçlı kültüre alınması, tarımsal amaçlı kültüre alınmalarından yeni değildir. Tarihsel süreç içinde bitkilerin ss amaçlı kullanımlarına ilişkin iz ve işaretleri Mezopotamya, Mısır, Roma, Maya, İslam, Türk-İslam, Rönesans, Yeni ve Yakın ağ uygarlıklarının tümünde görmek mümkündür. Ancak ss bitkilerinin, bitkisel üretim sektörünün içinde ekonomik anlamda bir alt sektör olarak ortaya çıkması, üretim, pazarlama, istihdam gibi kavramların bu sektörün bir parçası olmaya başlaması 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Kentleşme olgusu, bu süreçte en büyük etken olarak rol oynamıştır.

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında süs bitkileri sektörü, üretim alan ve değerı açısından birçok ülke için önemli ve vazgeçilmez bir alt sektör konumuna gelmiştir. Sektörde en alt düzeye kadar uzmanlaşma, üretim, pazarlama ve tüketim konuları endüstriyel ürünler gibi ele alınmaya başlamış ve üretimde standardizasyon, süreklilik ve teknoloji kullanım düzeylerinde ulaşılan nokta bu sektörün “Süs bitkileri Endüstrisi” adıyla anılmasıyla sonuçlanmıştır.

a. Yöntem

Raporun hazırlanmasında ağırlığı Yalova’da olmakla birlikte Doğu Marmara illerinde gerçekleştirilen birincil (derinlemesine mülakat, odak grup toplantısı, vb.) ve ikincil (sektör raporları, akademik ve popüler makaleler, vb.) veri kaynakları kullanılmıştır.

Birincil ve ikincil veriler ile sektörün net bir tanımı yapılmış, daha sonra da sektörün küresel ve yerel eğilimleri analiz edilmiştir.

b. Sektör Tanımı

Her ne kadar bazı faaliyet alanlarında farklılıklar olsa da uluslararası kaynaklarda süs bitkileri, kullanım amaçları veya yetiştirilen bitkilerin özellikleri olmak üzere iki temel yaklaşımla sınıflandırılmaktadır.

Farklı kaynaklarda en yaygın biçimde yer alan sınıflandırma kullanım amaçlarına göre yapılandır ve ülkemizde bu sınıflandırma yaklaşımı benimsenerek süs bitkileri alt sektörü aşağıdaki biçimde gruplandırılmıştır;

1. Kesme Çiçekler: Bu sınıf kesme çiçek amaçlı yetiştiricilik ve yetiştirilen türleri içermektedir.
2. İç Mekân (Saksılı) Süs Bitkileri: İç mekânda kullanılmak üzere saksı ve kaplarda yetiştirilerek pazarlanan bitki tür ve çeşitlerini kapsamaktadır.
3. Dış Mekân (Tasarım) Süs Bitkileri: Dış mekânda peyzaj uygulamalarında kullanılmak üzere üretilip pazarlanan tür ve çeşitleri içermekte, süs ağaç ve ağaççıkları, mevsimlik tek ve çok yıllık çiçekler, yer örtücü olarak kullanılan diğer türler ve süs çimleri bu sınıf içinde değerlendirilmektedir.
4. Doğal çiçek soğanları: Bu sınıf ülkemiz gerçeklerinden doğmuş, ihraç edilmek üzere doğadan toplanan ve/veya kültür koşullarında üretimi yapılan doğal soğanlı, yumrulu ve rizomlu bitki türlerini (geofitleri) kapsamaktadır.

i. İlişkili Sektörler

Süs Bitkileri sektörünün, çevre ve insan sağlığı, plastik, ambalaj, gübre, tarımsal mücadele ilaçları, soğutma ve kimya gibi sanayi kolları ve ulaşım gibi sektörlerle yakın ilişkileri vardır. Süs bitkileri sektöründe yenilen ürünler üretilmediğinden insan sağlığı üzerinde doğrudan olumsuz etkisi yoktur. Buna karşın sektörün ürünleri insanlar arasında duygusal iletişimin aracı olarak ve manevi ihtiyaçların karşılanması amacıyla kullanılmaktadır. Diğer taraftan üretim sürecinin farklı aşamalarında kullanılan methyl bromide gibi kimyasallar, aşırı dozda tarımsal mücadele ilacı ve kimyasal gübre uygulamaları ve hasat sonrası işlemlerde kullanılan GTS (gümüş tiyosülfat) gibi kimyasallar nedeniyle insan ve çevre üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir.

Süs bitkileri sektöründe özellikle kesme çiçek sektöründe üretim, ağırlıklı olarak plastik seralarda yürütülmekte ve bu alanlarda kullanılan plastik örtüler en çok üç yılda bir değiştirilmektedir. Bu nedenle ve üretim zincirinde kullanılan birçok plastik malzemeden dolayı sektör plastik sanayi ürünlerinin en büyük tüketicileri arasında yer almaktadır. Ayrıca, gübre ve tarımsal mücadele ilaçları sanayisinin en önemli tüketicilerinden biri de süs bitkileri sektörüdür. Kısa dönemlerde üretim yapılması ve türlerin yoğun gübre istekleri gübre sanayisine, mücadele eşiklerinin düşüklüğü ve süs

bitkileri alıcılarının talepleri ise tarımsal ilaç sanayisine önemli katkılarının sağlanması ile sonuçlanmaktadır.

Süs bitkileri sektöründe özellikle kesme çiçeklerde hasat sonrası işlemlerinde ambalaj en önemli unsurlardan birisidir. Ürünlerin pazara sunulması ve taşınması sırasında ana maddeleri selüloz ve plastik kökenli olan birçok ambalaj malzemesi kullanılmakta, bu yolla kesme çiçek sektörü bu sanayiye önemli katkılarda bulunmaktadır. Ayrıca, ideal kesme çiçek işletmelerinin temel unsurlarını oluşturan ve farklı teknolojik uygulamalara ihtiyaç duyan soğuk hava depolarının varlığı soğutma sanayisi için iş alanları oluşturmakta ve hasat sonrası işlemler için kullanılan kimyasallar, kimyasal madde üretici ve dağıtıcıları için pazar oluşturmaktadır.

Süs bitkilerinin taşınması özel teknolojiler (Danimarka arabaları vb.) ve ihtimam istemektedir. İhracata yönelik üretim yapan işletmelerin ürünlerini hava yoluyla nakletmeyi yeğlemektedir. İç piyasadaki ürünlerin sirkülasyonu ve ihracata yönelik üretimin alıcı ülkelere taşınması, ulaştırma sektörü için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

ii. Dünya’da Sektörün Durumu

5

Bitkilerin süs bitkisi olarak kullanım amaçlı kültüre alınıp yetiştirilmesi çok eski tarihlere kadar uzanmasına karşın, dünyada süs bitkilerinin önemli bir sektör haline gelmesi 20. yüzyılın başında başlamış bir süreçtir. Öncelikle zamanın gelişmiş ülkelerinin büyük kentlerinin (örneğin ABD’de New York, İngiltere’de Londra, Almanya’da Berlin, Fransa’da Paris, Hollanda’da Amsterdam, Japonya’da Tokyo) yakınlarında ticari süs bitkisi yetiştiriciliği, ağırlıklı kesme çiçek olarak başlamış ve iç ve dış mekân süs bitkileri gibi faaliyet alanlarına doğru genişleyerek hızlı bir büyüme göstermiştir. Süs bitkileri konusundaki araştırma geliştirme faaliyetleri de buna bağlı olarak hızlanmış, günümüzde bile kullanılan temel bilgiler bu dönemde üretilmiştir.

Ancak II. Dünya Savaşı, süs bitkileri açısından gerek sektörel büyüme gerekse araştırma geliştirme faaliyetleri için bir tümüyle durma dönemi olmuş ve sektör tüm dünyada neredeyse yok olma noktasına gelmiştir. Savaşın sonra süs bitkileri alt sektöründe gelişmeler 1950’li yıllarda yeniden hızlanmış, bu defa gelişmiş ülkelerde genişleyerek iklim koşulları uygun olan bölgelere doğru yayılmıştır. Bu gelişmeler süs bitkileri alt sektörünü aynı zamanda ekonomik boyut olarak büyütmüş ve Amerika kıtasında ABD ve Kanada, Avrupa kıtasında sonradan Avrupa Birliği’nin çekirdek ülkeleri olan Almanya, İngiltere, Hollanda, Fransa ve İtalya, Asya kıtasında ise Japonya bu sektörün en gelişmiş ve aynı zamanda en önemli pazarları konumuna gelmişlerdir.

Bu yıllardan itibaren süs bitkileri alt sektörünün kesme çiçek faaliyet alanı uluslararası ticarete yerini almaya başlamış, bu alanı iç mekân (saksılı) süs bitkileri izlemiştir. Her iki faaliyet alanının temel özelliği piyasaya tüketilebilir ve yeniden satın alınma ihtiyacı duyulan ürünler sunmaları ve özellikle kesme çiçek ürünlerinde sınırlar arası ticarete daha az sınırlayıcı uygulama ve ürünlerin taşınmasının nispeten kolay olmasıdır. Bu nedenle günümüzde de %50'den fazlası kesme çiçekler olmak üzere uluslararası süs bitkileri ticaretinin yaklaşık %80'ini bu faaliyet alanlarının ürünleri oluşturmaktadır.

1970'li yıllar başta kesme çiçekler olmak üzere dünya süs bitkileri üretim ve ticaretinde dönüşümlerin başladığı yıllardır. Bu yıllarda; başta İsrail olmak üzere, bazı ülkeler iklim avantajlarını kullanarak kesme çiçekte ihracata yönelik üretim çalışmalarına ve ürettikleri ürünleri ağırlıklı Hollanda olmak üzere ihraç etmeye başlamışlardır. Bu ülkeyi Amerika kıtasında Kolombiya izlemiş ve kesme çiçekte Amerika pazarını büyük ölçüde elinde tutmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda aynı üretim politikasını uygun iklim avantajlarına sahip Güney Afrika, Kenya, Tayland ve Ekvator gibi ülkeler izlemeye başlamış ve ihracata yönelik üretimleri hızla artmıştır. 1985'den sonra bu ülkelere Uganda gibi bazı Afrika ülkeleri ile Türkiye eklenmiştir. Ancak 1990 yılından sonra başta Hollanda olmak üzere gelişmiş ülkeler üretim bölgelerini iklimi uygun ve işgücü maliyetleri düşük olan Afrika (Kenya) ve Güney Amerika (Kolombiya) gibi ülkelere kaydırmış ve üretimlerinin önemli bir bölümünü kendi işletmeleri aracılığıyla bu ülkelerde yapıp kendi pazarları ve pazarlama kanallarına sunmaya başlamışlardır.

2010 yılı itibarıyla; Dünya üzerinde yaklaşık 32.924 hektarlık bir alanda çiçek soğanları üretimi, 550.900 hektarlık bir alanda ise kesme çiçek üretimi yapılmaktadır. Çiçek soğanı üretim alanlarının dağılımına bakıldığında üretimin en fazla Hollanda, Çin ve ABD'de yapıldığı görülmektedir. Dünya üzerinde önemli ithalatçı ülkelere bakıldığında ise; en önemli ithalatın Avrupa Birliği'nde yapılmakta olduğu, en önemli ithalatçı ülkelerin ise Almanya, İngiltere, İsveç, Danimarka ve Hollanda olduğu görülmektedir.

Dünya kesme çiçek üretim alanları en fazla Asya, Güney Amerika ve Avrupa'da yoğunlaşmıştır. Toplam üretim alanlarının %65'i Asya, %18'i Güney Amerika, %9'u Avrupa'da yer almaktadır. Dünya kesme çiçek üretiminin yapıldığı en önemli ülkeler sırasıyla Hindistan, Çin, Brezilya, Meksika, Japonya, ABD, Güney Afrika, İtalya, Tayland, Ekvator, Kolombiya ve Hollanda'dır. Hindistan, Çin, Brezilya, Meksika, Japonya, ABD ve Tayland önemli üreticiler olmalarına rağmen, üretimlerini kendi iç pazarlarına yönelik yapmaktadırlar. Ekvator, Kolombiya gibi üreticiler ise ihracata yönelik üretim yapmaktadır.

2010 yılında dünya kesme çiçek ticaret hacmi yaklaşık 11 milyar Euro olmuştur. Kesme çiçek ihracatının %55'i Avrupa ülkeleri, %26'sı Amerika ülkeleri, %10'u Afrika ülkeleri, %8'i Asya ülkeleri

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

tarafından yapılmaktadır. En önemli ihracatçı ülkeler; Hollanda, Kolombiya, Ekvator, Kenya ve Etiyopya'dır. En önemli ithalatçı ülkeler ise; Almanya, İngiltere, ABD, Hollanda ve Rusya'dır. Dünya üzerinde belli ülkelerde kesme çiçek ve canlı bitkilerin kişi başına düşen tüketimleri tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1 Belli Ülkelerde Kişi Başına Düşen Kesme Çiçek ve Canlı Bitkiler Tüketimi (Euro)

Ülkeler	Kesme Çiçekler	Canlı Bitkiler	Toplam
Danimarka			156
Norveç			156
Almanya	36	66	102
Avusturya	39	57	96
Hollanda	56	34	90
ABD			74
Birleşik Krallık			72
Belçika	34	35	69
Japonya	34	27	61
Fransa	21	30	51
İtalya	27	19	46
İspanya			22

Kaynak: OAİB

iii. Pazar Yapısı

Ulusal ve Bölgesel Düzeyde Talep Analizi

Süs bitkileri sektörü, son dönemde Türkiye'de önemli gelişim gösteren sektörler içerisinde. Süs bitkileri, talebini belirleyen temel göstergelerden biri gelir seviyesidir. Nitekim süs bitkilerinin gelir esnekliği 1'in üzerindedir. Zorunlu mal kategorisinde bulunmayan süs bitkilerine olan talep, gelir seviyesindeki yükselişten artan oranda etkilenmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde, sektörde hızlı daralma yaşanabilmekle birlikte, ekonomik genişleme dönemlerinde hızlı bir büyüme söz konusu olabilmektedir. Nitekim 2009 yılında azalan yurtdışı talep nedeniyle süs bitkileri ithalatında % 35,9'luk bir daralma yaşanmış, buna karşın, ihracatta 2008 yılında sadece % 2'lik bir gerileme söz konusu olmuştur.

Süs bitkileri talebini birinci dereceden etkileyen unsur, daha önce de belirtildiği gibi yurt içi ve yurtdışı gelir seviyesidir. Gelecekteki gelir seviyesini belirleyen bir etken ise demografik yapıdır. Türkiye nüfusunun % 26'sı 0-14 yaş aralığında ve % 64'ü 14-60 yaş aralığındadır. Örneğin, Avrupa ortalaması 0-14 yaş aralığı için % 14 ve 14-60 yaş aralığı için % 60'dır. TÜİK'in 2015 için nüfus öngörüsü 77,6 milyon kişidir. Diğer bir deyişle artan nüfus ve uygun demografik yapı süs bitkileri için olan yurtiçi talebi desteklemektedir. Buna karşın Avrupa'daki nüfus ve demografik yapı bu kanaldan gelecek

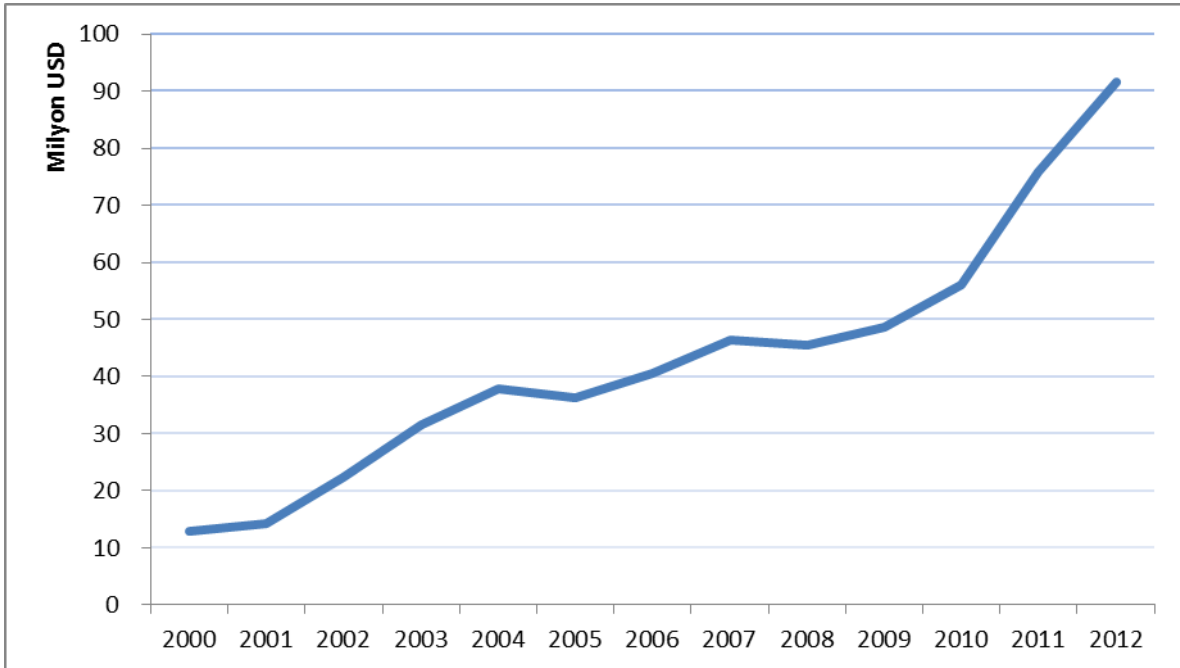
Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

ihracat etkisini kısıtlamakla birlikte, gelir seviyesinin yüksekliği, çiçek sevgisi ve kültürünün varlığı ve ihracat yapılan ülkelerdeki gelir seviyesinin artışı vb. gibi faktörler yurtdışı talebin istikrarlı biçimde devam edeceğini göstermektedir.

Talep analiz çalışması sırasında veri toplama aşamasında bazı sıkıntılarla karşılaşılmıştır. Sektörde, veri eksikliğinin bulunmasından ötürü, sağlıklı yurtiçi üretim verilerine ulaşılamamış, bu nedenle de toplam talep miktarına da ulaşmak mümkün olmamıştır. Sektörle ilgili en sağlıklı bilgi 2000 sonrası kg, adet ve miktar bazında ihracat ve ithalat değerleridir. Sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler; sektör ihracat değerinin yurtdışı rekabet ortamında yurtiçi sektörün rekabet gücünü göstermesi ve bu haliyle gelecekteki trendi belirlemesi nedeniyle sektör talebini belirleyecek temel gösterge olarak alınabileceği sonucunu doğurmuştur.

Bunun dışında, nüfus, kişi başı gelir, GSYH gibi talebi etkileyebilecek diğer değişkenlerde, talep tahmininde açıklandığı üzere talebi temsil eden ihracatın tahmininde kullanılmış fakat istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Bu nedenle, ihracat sektör talebinin temel göstergesi olarak seçilmiştir.

Talebin geçmişteki büyüme eğilimi:

Grafik 1 Süs Bitkileri Sektörü Talebi (2000-2012)

Tablo 2 Büyüme oranları (%)

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
10,20	56,10	41,20	19,90	-4,00	11,80	14,60	-2,00	6,80	15,30	35,50	20,70

Talebin büyüme eēilimine ekonomik kriz dönemleri hariç artış eēiliminde olduēu görülmektedir. 2002, 2003 ve 2011 yıllarındaki yüksek büyüme oranlarının bir nedeni dolar kurunda meydana gelen artış olmakla beraber bu yıllarda ihracat miktarı olarak da artış kaydedilmiştir. 2012'nin ilk beş ayı gerçekleşen verilerinden hareketle 2012 yılı talebi tahmin edilmiştir. Sektörün 2001-2012 dönemi ortalama büyüme oranı % 18,9 olarak gerçekleşmiştir.

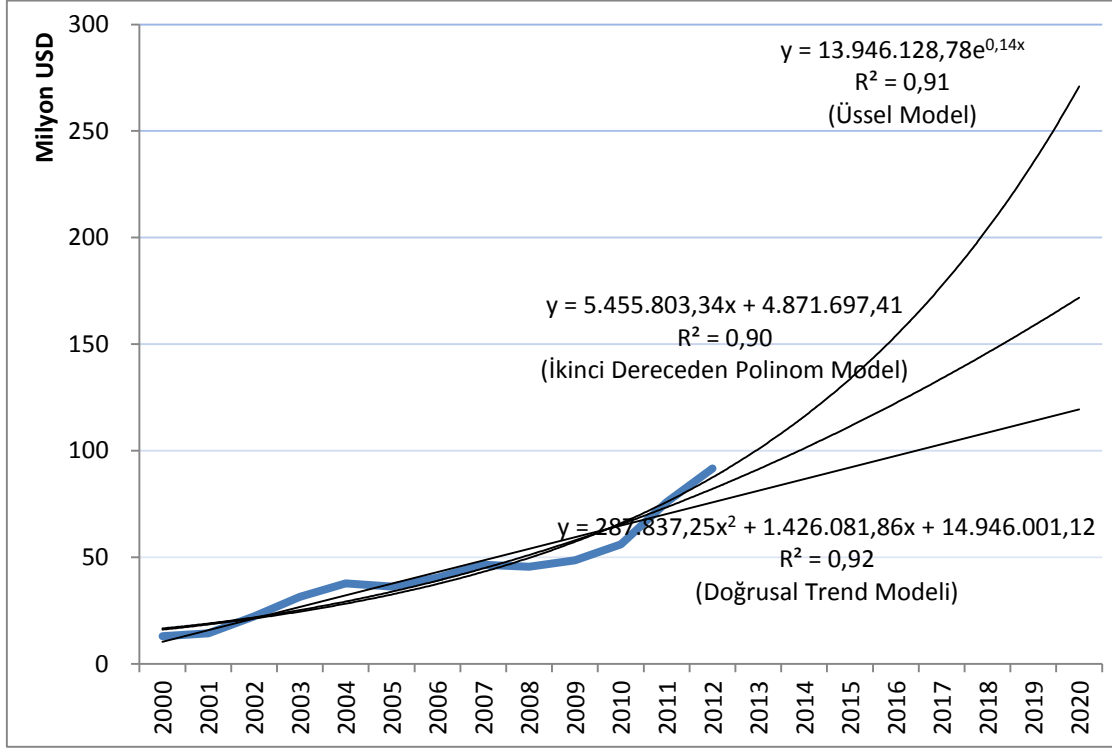
Ulusal ve Bölgesel Düzeyde Gelecekteki Talebin Tahmini

Talep tahmini, Türkiye ve Sakarya-Kocaeli-Yalova-Düzce-Bolu illerini kapsayan TR42 bölgesi için ayrı ayrı yapılmıştır. Gelecekteki olası talebin tahmin edilmesinde; nüfus, kişi başı GSYH, GSYH, ithalat gibi deēiřkenler üzerinden bir talep fonksiyonu elde edilmeye çalışılmış; fakat serinin gözlem sayısının dřklēu ve ilgili deēiřkenlerle kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı katsayılarla sahip olmaması nedeniyle talep tahmininde baēımsız deēiřkenlere sahip bir regresyon modelinden faydalanılamamıştır.

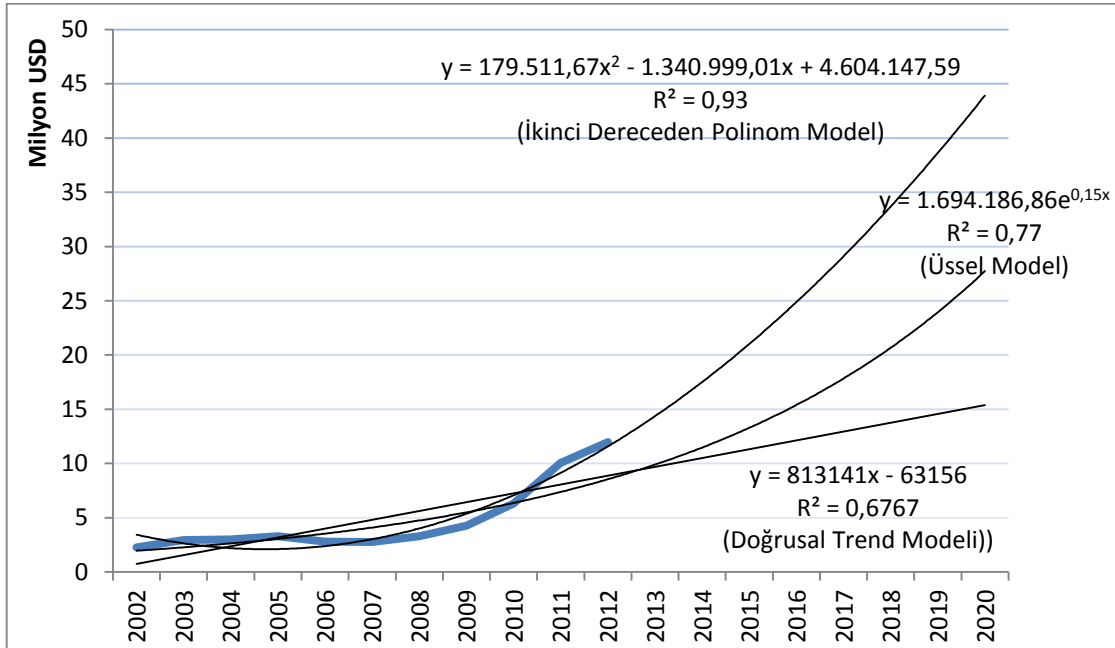
Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı ihracat talep miktarını gösteren temel deēiřken olarak kabul edilmiştir. Ayrıca 2012 yılı, ilk 5 aylık ihracat gerçekleşmelerinin doērusal olarak artırılmasıyla 12 aylık olarak elde edilmiş ve 2012 yıl sonu talep (ihracat) rakamı olarak kullanılmıştır.

Toplam talebin ve TR42 bölgesinin talebinin belirlenmesi amacıyla tek deēiřkenli çeşitli tahmin yöntemleri denenmiştir. Doērusal trend ve ikinci dereceden polinom fonksiyonları aracılıēıyla yapılan talep tahminlerinin, küresel kriz sonrası düşen talep nedeniyle, sektörün 2011 ve 2012 yıllarında elde ettiēi % 28'lik artışı yakalayamaması, talep tahmin modellerinin özellikle geçiş döneminde (2013 ve 2014 yılı) düşük talep tahminleri üretmesine neden olmuştur. Doēal logaritmik talebin trendi şeklinde elde edilen üssel model ise, Türkiye geneli için uygun bir büyüme patikası vermekle birlikte, model TR42 bölgesine uygulandıēında, doērusal trend ve ikinci dereceden polinom öngörü modellerindekine benzer biçimde düşük geçiş dönemi talebi ile karşılaşılmıştır. (bkz. Grafik 2-3).

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

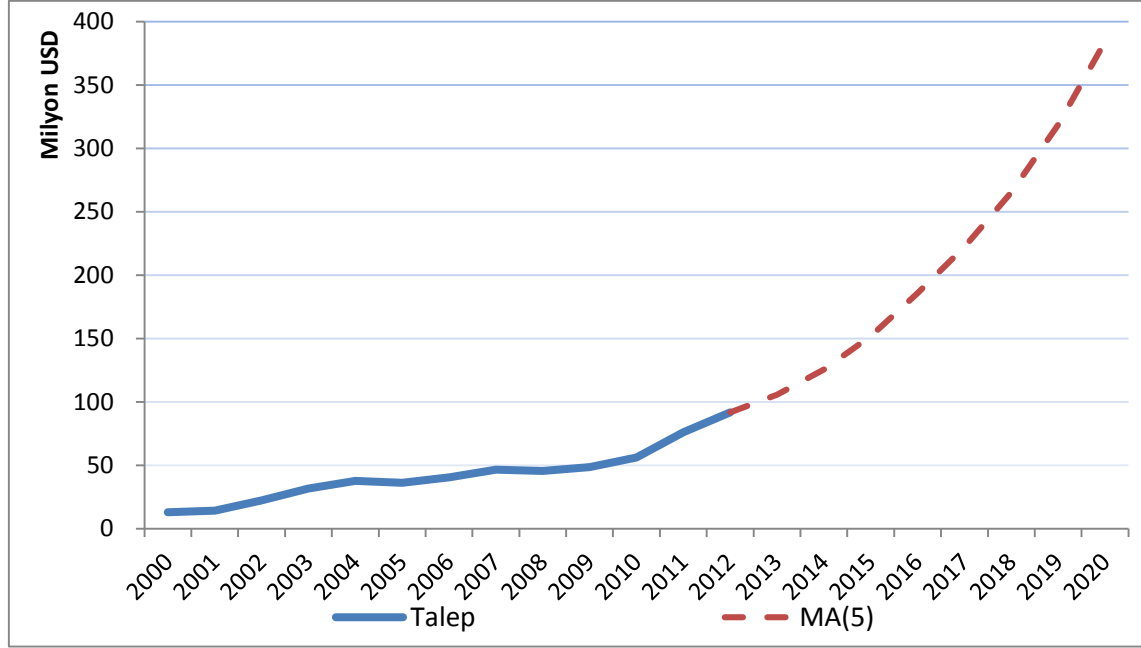
Grafik 2 Türkiye için Elde Edilen Çeşitli Öngörü Modelleri

Grafik 3 TR42 Bölgesi için Elde Edilen Çeşitli Öngörü Modelleri

Bahsedilen nedenlerle, elde edilen geçmiş büyüme oranları kullanılarak 5/7 pencereye sahip hareketli ortalama modeli kurulmuştur. Talep tahmininde beş/yedi yıllık kayan pencerelerin kullanılma nedeni, 2008 ve 2009 yıllarındaki küresel kriz şartlarını da içerisinde barındırması nedeniyle, iktisadi dalgalanmanın genişleme ve daralma dönemlerinin şartlarını birlikte yansıtan bir model

olmasındandır. Hareketli ortalama modeli, hem Türkiye hem de TR42 bölgesi için istikrarlı bir öngörü modeli olarak görülmüş ve talep tahmininde kullanılmıştır (bkz. Grafik 4-5).

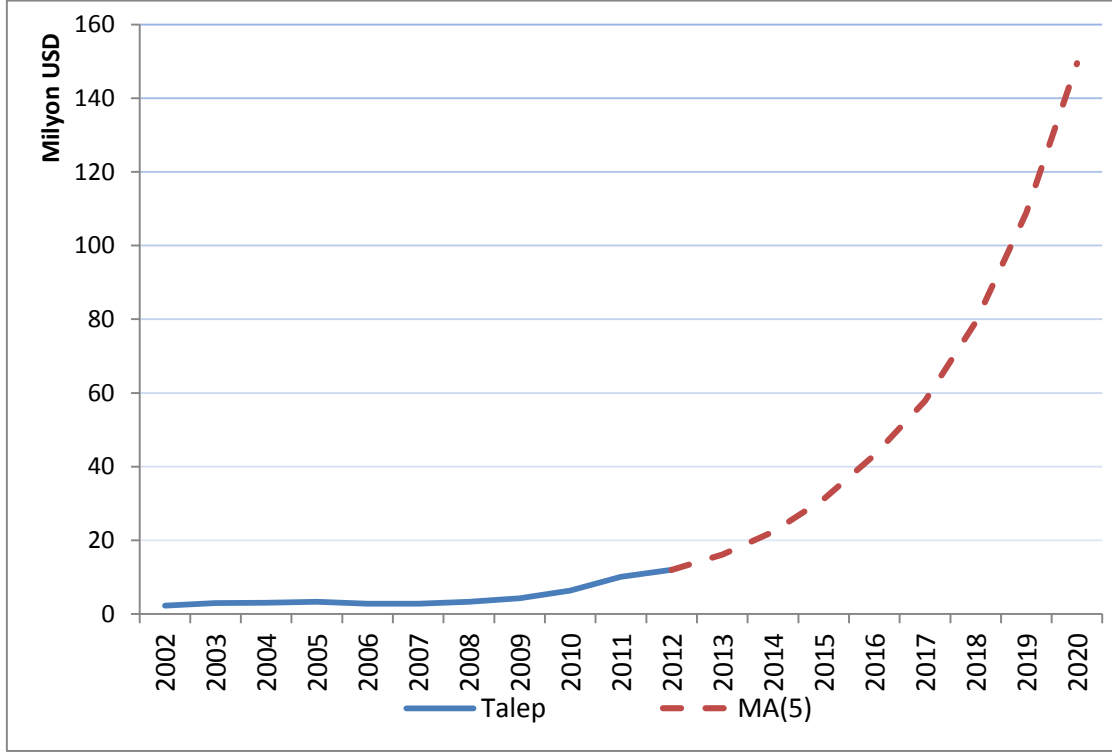
Grafik 4 Türkiye için 2013-2020 Yıllarını Kapsayan Talep Tahmini

Tablo 3 Türkiye için 2013-2020 Öngörülen Talep

YIL	BÜYÜME ORANI (%)	ÖNGÖRÜLEN TALEP
2013	15	105.688.954
2014	19	125.469.444
2015	21	151.945.897
2016	22	185.771.075
2017	20	222.204.670
2018	19	265.293.055
2019	20	318.925.972
2020	21	384.358.815

Grafik 4, Türkiye için süs bitkileri sektörünün 2020 yılına kadar olan talep tahminini göstermektedir. Öngörü modeli olarak seçilen MA(5) modeli, 2013 yılı için sektörde % 15 büyüme öngörmektedir ve tüm dönem ortalama büyüme tahmini %19,6'dır. 2001-2012 ortalama büyümesinin %18,9 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, modelin geçmiş yıllara bağlı uygun bir performans gösterdiği görülmektedir.

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

Grafik 5 TR42 Bölgesi için 2013-2020 yıllarını kapsayan talep tahmini, MA(5)

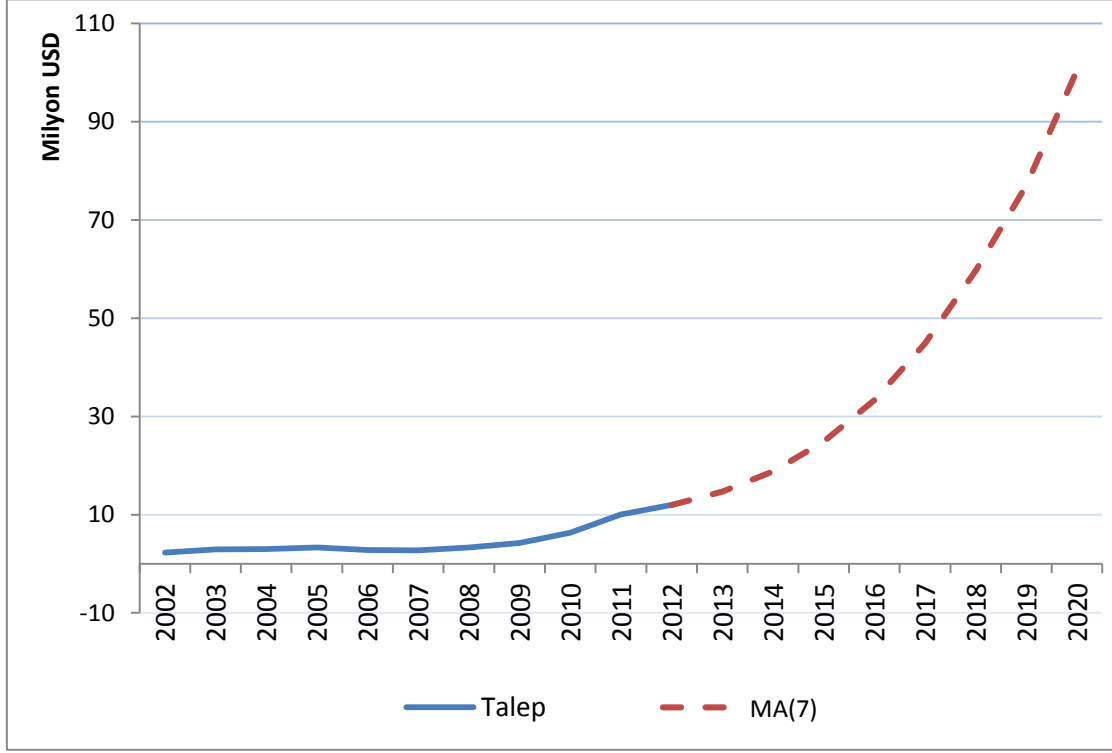
Tablo 4 TR42 Bölgesi 2013-2020 Öngörülen Talep (MA5)

YIL	BÜYÜME ORANI (%)	ÖNGÖRÜLEN TALEP
2013	35	16.153.448
2014	38	22.298.128
2015	40	31.195.371
2016	38	43.132.311
2017	34	57.803.043
2018	37	79.213.291
2019	37	108.880.120
2020	37	149.529.763

TR42 bölgesinin, geçmiş yıllar (2003-2012) ortalama büyüme oranı 20,1'dir. Bölge 2008 yılı ile birlikte hızlı bir talep artışı yaşamıştır. Nitekim 2010 yılındaki büyüme oranı % 48,1 ve 2011'deki büyüme oranı % 59,5'dir. İlk beş aylık talep rakamlarının 12 aya tamamlanması ile 2012 yılı için elde edilen talebin büyüme oranı % 18,9'a gerilemektedir. Geçmiş yıllar aylar itibariyle talep (ihracat) rakamları incelendiğinde, talepte mevsimsel bir etkinin bulunmadığı gözlenmiştir. Bu durumda, ilk beş aylık talebin 12 aya tamamlanması ile elde edilen, talep tahminin tutarlı olduğu görülmektedir. Sonuçta,

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

TR42 bölgesi için, süs bitkileri sektörünün büyüme hızında bir yavaşlamanın makul olduğu görüldüğünden, talepteki bu yavaşlamanın etkisinin istikrarlı bir biçimde modele yansımaları için, Türkiye için kurulan MA(5) modeli, TR42 bölgesi için MA(7) modeli olarak kurularak; modele 2006 ve 2007 yıllarındaki talep değerleri de dâhil edilerek, tahmin yapılmıştır.

Grafik 6 TR42 Bölgesi İçin 2013-2020 Yıllarını Kapsayan Talep Tahmini, MA(7)

Tablo 5 TR42 Bölgesi 2013-2020 Öngörülen Talep (MA7)

YIL	BÜYÜME ORANI	ÖNGÖRÜLEN TALEP
2013	0,227	14.681.085
2014	0,281	18.799.131
2015	0,322	24.858.678
2016	0,34	33.316.913
2017	0,348	44.905.116
2018	0,329	59.670.664
2019	0,291	77.020.275
2020	0,305	100.536.214

TR42 bölgesi için süs bitkileri sektörü 2003-2012 yılı ortalama büyüme oranı % 20,1'dir. Grafik 5'de sunulan MA(5) modeli, tahmin dönemini içeren 2013-2020 yılları için ortalama % 37,1'lik bir büyüme

öngörüsünde bulunurken; MA(7) modeli % 30,5'lik büyüme öngörüsünde bulunmuştur. Ayrıca, MA(7) modelinin 2013 ve 2014 yıllarını içeren büyüme öngörülleri de (% 22,7 ve % 28,1) MA(5) modeline göre (% 35 ve % 38) daha yumuşak bir geçiş patikasına sahiptir.

Yukarıda yapılan çalışmalara bakılarak, hem Türkiye hem de TR42 Bölgesi için süs bitkilerine olan talebin 2013-2020 yılları arasında artış trendi göstereceği sonucuna ulaşılmıştır.

iv. Türkiye'de Sektörün Durumu

Üretim

1940'lı yıllarda İstanbul ve çevresinde başlayan süs bitkileri üretimi daha sonra Yalova çevresine yayılmış, 1975 yılı itibariyle İzmir'de, 1985'den sonra da Antalya'da yaygınlaşmıştır.

Türkiye familya, cins ve tür sayısı bakımından zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Türkiye'nin floristik zenginliği diğer ülkelerin florası ile karşılaştırıldığında açıkça ortaya çıkar. Türkiye'de 8.715 türde 10 bin 400 takson yer alırken bu rakam Suriye'de 3.500, İran'da 7.000, Bulgaristan'da 3.300, Almanya'da 2.500 ve İngiltere'de 2.000 dir. Türkiye endemik bitkiler açısından da dünyanın dikkat çeken ülkelerinden birisidir. 9.000 çiçekli bitki türünden yaklaşık 3.000 tanesi endemik olup bu sayı bütün Avrupa ülkelerinin endemik türlerinin (2.500) sayısından daha fazladır. Bu bilgiler ülkemizin iklim ve bitki yetiştiriciliği açısından taşıdığı büyük potansiyeli ortaya koymaktadır.

Türkiye, süs bitkileri yetiştiriciliğinde uygun iklimsel ve coğrafi koşulları, pazar ülkelere yakınlığı ve ucuz işgücüne sahip olması gibi nedenlerle önemli avantajlara sahiptir. Türkiye'de süs bitkileri sektörü %95 oranında yüksek katma değer ve yüksek istihdam yaratan bir sektördür. Sektörün sadece ihracat kısmında 25.000 kişi istihdam edilmekte olup, sektördeki dolaylı istihdam ise yaklaşık 310.000 kişidir. Sektör ülkedeki sosyal yapıya da yeni iş alanlarının yaratılması ve istihdam edilen kesimlere barınma ve eğitim imkânları sağlanması ile katkı sağlamaktadır. Süs bitkileri üretim alanlarının yıllara göre değişimi aşağıda verilmiştir.

Tablo 6 Türkiye süs bitkileri üretim alanları (da)

Ürün Grubu	1999- 2000	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009
Kesme Çiçek	8.545	7.582	10.365	11.456	11.988	12.203	12.048	12639	13.111	12.126
İç ve Dış Mekân Bitkileri	6.457	6.224	8.028	9.760	12.664	8.787	11.106	12.832	11.332	20.814
Yabani Soğanlı, Rizomlu Bitkiler	130	118	193	510	543	218	478	479	414	649
Toplam	15.132	13.924	18.586	21.726	25.195	21.209	23.632	25.950	24.857	33.590

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

Kaynak: OAİB

2009 yılı verilerine göre Türkiye süs bitkileri üretiminin %62'sini iç ve dış mekân bitkileri, %36'sını kesme çiçekler, %2'sini ise doğal çiçek soğanları oluşturmaktadır.

Türkiye süs bitkileri sektörü son yıllarda bitkisel üretim sektörü içerisinde düzenli büyüme eğiliminde olan bir alt sektör haline gelmiştir. Özellikle de iç ve dış mekân süs bitkileri üretimi yıllar itibariyle düzenli bir artış kaydetmiştir.

2009 yılı Türkiye süs bitkileri üretim alanlarının üretim yerlerine göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 7 2009 yılı Türkiye Süs Bitkileri Çeşitlerinin Üretim Yerlerine Göre Dağılımı (ha)

Ürün Grupları	Cam Sera	Plastik Sera	Açık Alan	Toplam	(%)
Dış Mekân Bitkileri	6	98	1.863	1.968	59
Kesme Çiçekler	47	890	274	1.212	36
İç Mekân Bitkileri	5	102	5	113	3
Çiçek Soğanları	-	9	55	64	2
Toplam	58	1.101	2.199	3.359	100

Kaynak: OAİB

2011 yılında ülkemizdeki tarımsal üretim alanlarının toplamı 236.300 ha. iken, süs bitkileri üretim alanı 4.648 ha.'dır. Toplam tarım alanları içerisinde süs bitkileri üretim alanlarının payı %2'dir. 2010-2011 yılları Türkiye süs bitkileri üretim alanlarının üretim yerlerine göre dağılımı da aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8 2010 ve 2011 yılları Türkiye'de Süs Bitkileri Üretim Alanlarının Üretim Yerlerine Göre Dağılımı

Üretim Yeri	2002	2010	2011	Değişim(%) 2002-2011	Değişim(%) 2010-2011
	Alan (Da)	Alan (Da)	Alan (Da)	Alan (Da)	Alan (Da)
Cam Sera	919	644	692	-24	7
Plastik Sera	8.181	11.360	11.551	41	2
Açık Alan	10.070	35.005	34.240	701	-2,1
Toplam	19.170	47.009	46.483	149	-1,1

Kaynak: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

2011 yılı verilerine bakıldığında; ülkemizde süs bitkileri üretim alanlarının %1,5'ini cam, %25'ini plastik seralar ve %73,5'ini açık üretim alanları oluşturmaktadır. 1999 yılında açık üretim alanlarının toplam

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

üretim alanları içindeki payı %57 iken bu oran 2011 yılına gelindiğinde %73,5'e çıkmıştır. Açık alan üretim alanlarının artması ekolojik avantajlar ve talebin yönlendirmesi olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizde ticari süs bitkileri yetiştiriciliğinin başlangıcından bu yana süs bitkileri üretim alanları ülkemizin üç coğrafi bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgeler sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleridir.

Türkiye'de halen 28 ilde süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Üretimin en fazla yapıldığı iller ise sırasıyla İzmir, Sakarya, Antalya, Yalova, Bursa ve Isparta'dır.

Antalya ve İzmir kesme çiçek üretiminde en önemli illerdir. Marmara ve Ege Bölgesi'nde (İstanbul, Yalova, İzmir, Aydın) yapılan kesme çiçek üretimi iç pazara yönelik olup, Antalya ilinde ise çoğunluğu seralarda olmak üzere ihracata yönelik üretim yapılmaktadır. Sakarya, Yalova, İstanbul, Adana ve Osmaniye illeri iç ve dış mekân bitkileri üretiminde önemli yere sahiptir. İllere göre süs bitkileri üretim alanları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9 İllere göre süs bitkileri üretimi (2009)

İller	Üretim Alanı (Da)	Pay(%)
İzmir	8.016	24
Sakarya	7.034	21
Antalya	5.058	15
Yalova	4.541	14
Bursa	3.220	10
Isparta	1.522	5
Kocaeli	946	3
Balıkesir	468	1
Samsun	425	1
Adana	422	1
Diğer	1.938	6
Toplam	33.590	100

Kaynak: OAİB

Dış Ticaret

Türkiye'den süs bitkileri dış ticareti 20 yıl önce başlamış ve düzenli bir gelişim göstermiştir. Dış ticarete konu olan süs bitkileri ana ürün grupları ve GTİP No'ları aşağıdadır.

GTİP No	rn Tanımı
0601	Çiçek Soğanları
0602	Canlı Bitkiler
0603	Kesme Çiçekler
0604	Yosunlar ve Ağıaç Dalları

Ülkemiz süs bitkileri dış ticaretine ait veriler son 10 yılda hem ihracat hem de ithalat değerlerinin arttığını göstermektedir. 2002 yılında 22,3 milyon dolar olan süs bitkileri ihracatımız 2011 yılına gelindiğinde 76 milyon dolar olmuş, aynı dönemde ithalat ise 18 milyon dolardan 67 milyon dolara çıkmıştır. Yıllar itibariyle süs bitkileri dış ticareti Tablo 10'da verilmiştir.

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

Tablo 10 2007-2011 Yılları Süs Bitkileri Dış Ticareti

Yıl	HS4	Madde adı	İhracat Dolar	İthalat Dolar
2007	601	Çiçek soğanı, yumru, yumrulu kök, küçük soğan, sürgün başı ve rizomlar	2.917.702	5.052.060
	602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşıl kalem ve gözleri; mantar miselleri	10.870.003	46.467.617
	603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	26.588.081	244.427
	604	Buket yapmaya elverişli bitki yaprakları, dalları vb diğer kısımları	6.071.179	460.567
	Toplam		46.446.965	52.224.671
2008	601	Çiçek soğanı, yumru, yumrulu kök, küçük soğan, sürgün başı ve rizomlar	3.011.939	5.387.415
	602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşıl kalem ve gözleri; mantar miselleri	12.396.381	51.538.186
	603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	24.356.565	328.735
	604	Buket yapmaya elverişli bitki yaprakları, dalları vb diğer kısımları	5.759.541	495.468
	Toplam		45.524.426	57.749.804
2009	601	Çiçek soğanı, yumru, yumrulu kök, küçük soğan, sürgün başı ve rizomlar	2.540.857	4.880.535
	602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşıl kalem ve gözleri; mantar miselleri	16.134.120	31.411.893
	603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	24.093.893	400.622
	604	Buket yapmaya elverişli bitki yaprakları, dalları vb diğer kısımları	5.844.386	325.981
	Toplam		48.613.256	37.019.031
2010	601	Çiçek soğanı, yumru, yumrulu kök, küçük soğan, sürgün başı ve rizomlar	1.809.626	5.560.496
	602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşıl kalem ve gözleri; mantar miselleri	22.127.240	42.958.359
	603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	26.256.449	731.140
	604	Buket yapmaya elverişli bitki yaprakları, dalları vb diğer kısımları	5.860.113	507.047
	Toplam		56.053.428	49.757.042
2011	601	Çiçek soğanı, yumru, yumrulu kök, küçük soğan, sürgün başı ve rizomlar	2.305.748	6.081.288
	602	Diğer canlı bitkiler (kökleri dahil) çelikler, aşıl kalem ve gözleri; mantar miselleri	40.180.698	59.619.777
	603	Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme çiçek ve çiçek tomurcukları	27.182.782	1.432.564
	604	Buket yapmaya elverişli bitki yaprakları, dalları vb diğer kısımları	6.287.384	450.613
	Toplam		75.956.612	67.584.242

Kaynak: TÜİK

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

2011 yılı ihracatımızda canlı bitkiler %53'lük pay ile ilk sırayı alırken, canlı bitkileri %38 ile kesme çiçek, %8 ile yosunlar ve ağaç dalları ve %3 ile çiçek soğanları izlemektedir. 2007 yılından itibaren özellikle canlı bitkiler ihracatı düzenli artışlar kaydetmiştir. Süs bitkileri sektörü 2009 yılından itibaren dış ticaret fazlası veren bir sektör haline gelmiştir.

Türk ihracatçıları Türkiye'nin coğrafi konumu ve büyük tüketim merkezlerine yakınlığının avantajını kullanmaktadır. Türkiye'den dünya üzerinde 52 ülkeye süs bitkileri ihracatı yapılmaktadır. Kesme çiçek ihracatında en önemli pazarlarımız Hollanda, Birleşik Krallık, Almanya, Rusya, Doğu Avrupa ülkeleri ve Balkan ülkeleridir. Canlı bitkiler ihracatında ise giderek önem kazanan pazarlarımız olan Türkmenistan, Azerbaycan, Irak ve KKTC'ye olan ihracatımız da yurtdışı müteahhitlik hizmetlerindeki gelişmelere paralel olarak artmaya devam etmektedir. Türkiye süs bitkileri 2011 yılı dış ticaretinin ülkelere göre dağılımı aşağıda Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11 Dış Ticaretin Ükelere Göre Dağılımı

Ülke	İhracat (milyon \$)	İthalat (milyon \$)
HOLLANDA	11.635	25.371
İTALYA	18	23.400
BİRLEŞİK KRALLIK	8897	29
ALMANYA	8588	3134
RUSYA FEDERASYONU	3255	-
TÜRKMENİSTAN	12623	-
UKRAYNA	3678	72
AZERBAYCAN	5767	-
ROMANYA	2798	-
BULGARİSTAN	1357	136
IRAK	9522	-
DİĞER	7.818	15.442
TOPLAM	75956	67584

Kaynak: TÜİK

2011 yılında, çiçek soğanları ürün grubunda 2,3 milyon \$ seviyesinde ihracat ve 5 milyon \$ seviyesinde de ithalat gerçekleştirilmiş olup, ihracatın ve ithalatın hemen tamamına yakını Hollanda ile gerçekleştirilmiştir.

2011 yılında ihracattan değer bazında %53 pay alan canlı bitkilerde ihracat 2010 yılına göre %81 artış göstererek 40,1 milyon \$'a ulaşmıştır. Türkmenistan, Irak, Almanya ve Azerbaycan canlı bitkiler ihracatının gerçekleştirildiği başlıca ülkeler olmuştur. Bu ürün grubunda Irak'a yönelik ihracatımız

geçen yılın ilk on iki ayına kıyasla 2011 yılı Ocak-Aralık döneminde iki katına çıkmış, Türkmenistan'a ihracatımız %109 artış göstermiş, Azerbaycan'a ihracatımızda ise %72 artış kaydedilmiştir. 2011 yılı canlı bitkiler ithalatına bakıldığında ise 59,6 milyon \$'lık ithalatın başta İtalya olmak üzere, Hollanda, Almanya ve Macaristan'dan yapıldığı görülmektedir.

Süs bitkileri ihracatında ikinci önemli ürün grubumuz olan kesme çiçeklerde ise; 2011 yılında %2'lik bir artışla ihracat değeri 27,1 milyon \$'a ulaşmıştır. Kesme çiçek ihracatı yapılan ülkeler içinde İngiltere ve Hollanda ilk sıralardadır. İlk sırada yer alan İngiltere'ye ihracatımız 2010 yılına göre değer bazında %12 düşmüş ve 8 milyon \$ olmuştur. İkinci sırada yer alan Hollanda'ya ihracatımızda ise %66 gibi yüksek bir artış kaydedilmiş ve ihracat değeri 6,1 milyon \$'a ulaşmıştır. Kesme çiçek ithalatımız ise 2010 yılına göre yaklaşık iki katı bir artış kaydetmiş ve 1,4 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. İthalatın 1 milyon \$'lık kısmı Hollanda'dan gerçekleştirilmiştir.

Süs bitkileri dış ticaretinde diğer bir grup olan Yosun ve Ağaç Dalları ürün grubunda 2010 yılına göre %8 oranında ihracat artışı olmuş ve 2011 yılında 6,2 milyon \$ ihracat kaydedilmiştir. Almanya, Hollanda, ABD ilk üç pazar olarak yerini almıştır. Bu ürün grubunda yer alan süs amaçlı çelenkler en önemli ihraç kalemi olup, özellikle paskalya, yılbaşı vb. gibi önemli günlerde ihracatı artmaktadır.

c. Üst Ölçek Plan ve Politikalar

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (Kalkınma Bakanlığı) hazırlamış olduğu 9. Kalkınma Planı, 2007-2013 dönemi için belirlediği genel stratejik amaçlar başta her sektörde rekabet gücünün ve istihdamın artırılması olmak üzere beşeri sermayenin ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, bölgesel gelişmenin sağlanması ve kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılmasıdır.

Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı), yukarıda ayrıntılarıyla bahsedildiği gibi, hazırlamış olduğu 5 yıllık planların uygulanması aşamasında yıllık programlar hazırlamaktadır. 2012 yılı için hazırlamış olduğu programda bitkisel üretimle ilgili ürün borsalarının kurumsal ve finansal kapasitelerinin yeterince gelişmemiş olmasından dolayı tarımsal ürünlerde istikrarlı fiyatlar oluşamamasından bahsedilmekte ve ürün İhtisas Borsaları kurulmasına yönelik uygulama çalışmalarının sürdürülmekte olduğu vurgulanmaktadır. Sözü geçen planda aynı zamanda tarımsal desteklerle ilgili; ihracatta rekabet gücünün artırılması amacıyla ihracat sübvansiyonlarının dış ticarete konu, katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere yönlendirilmesi hususunun önemi vurgulanmaktadır.

Ayrıca tarımsal ürün piyasalarında istikrar sağlanmasına yardımcı olacak şekilde piyasayı güçlendirici altyapılar oluşturulması; fiyat dalgalanmalarının azaltılması ile ürün arzı ve çiftçi gelirlerinde istikrarın

sağlanması amacıyla, AB üye ülke uygulamalarını gözetererek, pazarlama standartlarının oluşturulması, fiyat izleme sisteminin kurulması, üretici örgütlerine ilişkin mevzuatın yeniden düzenlenmesi ile piyasayı düzenleyici niteliği olan kurum ve kuruluşların idari ve teknik kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin bir yol haritası hazırlanması ve gerekli çalışmaların yürütülmesi planlanmaktadır.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR42 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planında da tarımsal kalkınma temel amaçlardan biri olarak belirlenmiş ve bu amaca yönelik olarak belirlenen hedeflerden biri olarak; süs bitkileri üretimi, örtü altı tarım, sertifikalı fidancılık, organik tarım ve su ürünleri gibi üretim dallarında üretimin teşvik edilmesi, çeşitlendirilmesi, geleneksel pazarlama kanallarından ziyade yeni pazarlama anlayışlarına atfen ürün ihtisas borsalarının ve organize bölgelerinin kurulmasının ve geliştirilmesinin teşvik edilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 2007 yılında hazırlamış olduğu TR4 Doğu Marmara Bölge'si Tarım Master Planı'nda bitkisel üretime yönelik stratejiler oluşturulmuştur. Bitkisel üretimde gelir ve verimliliğin artırılması, tarımsal pazarlama alt yapısının iyileştirilmesi ve tarım sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, örgütlenmenin iyileştirilmesi ve teşvik edilmesi, temel stratejiler olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda yapılması gerekenler; üretim maliyetlerinin düşürülmesi, kaliteli ve standartlara uygun ürün üretimi, piyasadaki aracı sayılarının azaltılması, ürün ve üretim planlamasının yapılması, üreticilerin teknik hizmet alabilecekleri ve ortaklaşa pazarlama yapabilecekleri örgütlenme yapısına kavuşmalarının desteklenmesi şeklinde özetlenmiştir.

d. Doğu Marmara Bölgesi'nde Sektöre Genel Bakış

i. Genel Veriler

Doğu Marmara Bölgesi süs bitkileri üretiminde Türkiye'nin önde gelen bölgelerinden biridir. Bölgede yer alan Sakarya ve Yalova illerinde süs bitkileri üretimi ağırlıklı olarak yapılmaktadır. Bölgede toplam süs bitkileri üretim alanı 24817.6 da'dır. Bölgede iller bazında süs bitkileri üretimiyle ilgilenen işletme sayısı ve üretim alanı bilgileri alttaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12 Doğu Marmara Bölgesi'nde Süs Bitkileri Üretim Alanı (2011 Yılı)

	Süs Bitkileriyle İlgilenen İşletme Sayısı (adet)	Süs Bitkileri Üretim Alanı (dekar)
Kocaeli	-	727,8
Sakarya	260	13.074
Düzce	6	85
Bolu	1	15
Yalova	800	10.915,8
Toplam	1.067	24.817,6

Kaynak: İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri verileri.

Bölgede yer alan Yalova ve Sakarya illeri kesme çiçek, iç mekân-dış mekân süs bitkileri, doğal çiçek soğanların üretimi ve ticaretinde Türkiye'nin sayılı illeri arasında yer almaktadır. Özellikle Sakarya ili, istatistiklerde görülmeyen ama son 5 yıldır çok önemli dış mekân süs bitkileri üretimi yapılan bir il haline gelmiştir.

Düzce ilinde üretimi yapılan dış mekân süs bitkileri; Acer conifera (20.000 adet 8.000 m²), Acer caupetre (20.000 adet 8.000 m²), Abies cancolor (20.000 adet 6.000 m²), Cercis siliguestnuu (10.000 adet 6.000 m²), Photinia (2.500 adet 2.500 m²), Malus sp (2.000 adet 2.000 m²), Prunus cerasilie (2000 adet 2.000 m²), Leglandi (16.000 adet 16.000 m²), Ihlamur (1.000 adet 1.000 m²), Süs eriği (1.000 adet 1.000 m²), Çınardır (1.000 adet 1.000 m²).

Sakarya ilinde ağırlıklı olarak dış mekân süs bitkileri üretilmektedir. Bu grupta yer alan bitki türlerine akçaağaç, çınar, ligustrum, erguvan, selvi ve selvi melezleri, prunus (süs meyveleri) türleri örnek olarak verilebilir.

Yalova ilinde dış mekan süs bitkileri üretimi üretim alanı ve çeşit bakımından ilk sırada yer almaktadır. Kesme çiçeklerden gül, karanfil, şebboy, lisianthus, fresia ve kasımpatı (krizantem) en fazla ekim alanına sahip bitkilerdir. Bununla birlikte kesme orkide (simbityum) ilde topraksız kültürde ve yüksek kalitede üretilmektedir.

Kocaeli ilinde 22,8 da alanda iç mekan süs bitkilerinden glayöl (gladiol), gerbera, kasımpatı (krizantem), liliüm (zambak), lale, gül (kesme), şebboy, sümbül, statice, fresia bitkileri yanında 705 da alanda da dış mekan süs bitkileri üretimi de yapılmaktadır.

Bolu ilinde karanfil (2 da), glayör (1 da), krizantem (0,9 da), liliüm (0,65 da), lale (0.8 da) sümbül (1 da) ve iris (0,35 da) yetiştiriciliği yanında 15 da alanda da dış mekan süs bitkileri üretimi yapılmaktadır.

Tablo 13 Doğu Marmara Bölgesi'nde İller Bazında Gelecek Orta Vadeli Dönemde (2014-2016) Ön Plana Çıkabilecek/Önemini Korumaya Süs Bitkileri Faaliyet Dalları

Kocaeli	Sakarya	Düzce	Bolu	Yalova
Dış mekan süs bitkileri	Dış mekan süs bitkileri, gerbera, vb.	Kasımpatı-gerbera-glaiöl-fresia-şebboy	Karanfil, glayol, kasımpatı, lilyum, sümbül	Dış mekan-iç mekan-kesme çiçek

ii. Önemli Yatırımlar

Doğu Marmara Bölgesinde Süs Bitkileri sektörü ile ilgili üçü devlet birisi özel sektör eliyle olmak üzere dört önemli yatırım bulunmaktadır.

Yalova iekilik Tarıma Dayalı İhtisas OSB (iekilik OSB) Projesi

iekilik OSB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı programına 2003 yılında alınmış ve Kuruluş Protokolü 4562 Sayılı OSB Kanunu hükümlerine göre OSB Sicil Defterine 12 Mayıs 2004 tarihinde 106 sicil numarası ile kaydedilerek özel hukuk tüzel kişiliği olarak tescil edilmiştir. iekilik OSB 12.03.2012 yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına devir olmuştur.

Proje, % 95' e kadar Bakanlık (bütçe imkânları ölçüsünde), % 5 Müteşebbis Heyet katkısı ile finanse edilmekte ve Müteşebbis Heyet (Yalova Ticaret ve Sanayi Odası'nın yüzde 40, Çiftlikköy Belediyesi'nin yüzde 20, Saksılı Süs Bitkileri ve reticileri Derneği'nin yüzde 20 ve Yalova İl zel İdaresi'nin de yüzde 20) sorumluluğunda gerçekleştirilmektedir.

2012 yılı içerisinde, iekilik OSB'nin kamulaştırması tamamlanmayan 45 adet parsellik bölümü için Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından kamulaştırma bedelinin %95'ine denk gelen 5,768,000 TL tutarında 3 yılı ödemesiz olmak üzere 11 yıl vadeli kamulaştırma kredisi iekilik OSB'ye verilmiş ve kamulaştırma çalışmalarına yeniden başlanmışır. Toplamda 1.048 dönüm olan OSB alanının kamulaştırma işlemleri devam etmektedir.

Mevcut durumda kamulaştırılan OSB alanı (652 dönümünü) toplam OSB alanının %62'sidir. Geriye kalan kısımla ilgili 07.11.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile toplulaştırma kararı alınmıştır.

şekil 1 Yalova İli 1/25.000 lekli İl evre Düzeni Planında iekilik OSB Projesinin Yeri

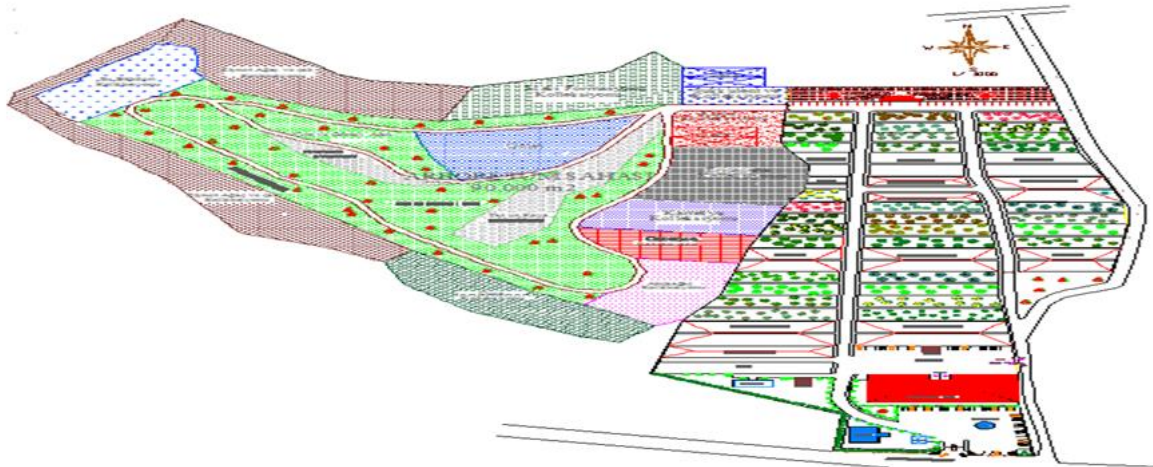
Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Projesi

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Adapazarı Orman Bölge Müdürlüğü koordinasyonunda Sakarya İli Sapanca İlçesi Yanık Köyü'nde 20.61 Ha alanda gerçekleştirilen projenin bedeli başlangıç ve altyapı tesisleri için yaklaşık 5 milyon TL olarak öngörülmektedir. Proje ile Sakarya, Kocaeli ve çevre illerde faaliyet gösteren özel sektör fidan üreticilerinin kolaylıkla ulaşabileceği ve ürünlerinin sergileneceği bir alan kurulması amaçlanmaktadır.

Şekil 2 Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Proje Alanı

Tüm üreticilere açık olacak proje alanında üreticiler bitkilerini sergileme imkânı bulacaklardır. Proje alanının 7 hektarlık kısmı üzerinde fidancılıkla ilgili teknik yapılar ve kendi içinde kademelendirilmiş fidan tanıtım reyonları bulunacaktır. Proje alanının arboretum (ağaç parkı) olarak planlanan kısmı ise kendi içinde özellikli bitki türlerine göre gruplara ayrılarak sulak alanlar, kaya bahçeleri gibi peyzaj uygulamalarına örnek olacak şekilde planlanmıştır. Projenin avan projesi hazırlanmış ve Orman Bölge Müdürlüğüne onaylanmıştır.

Şekil 3 Sapanca Tanıtım ve Sergileme Fidanlığı ve Arberetum Projesi

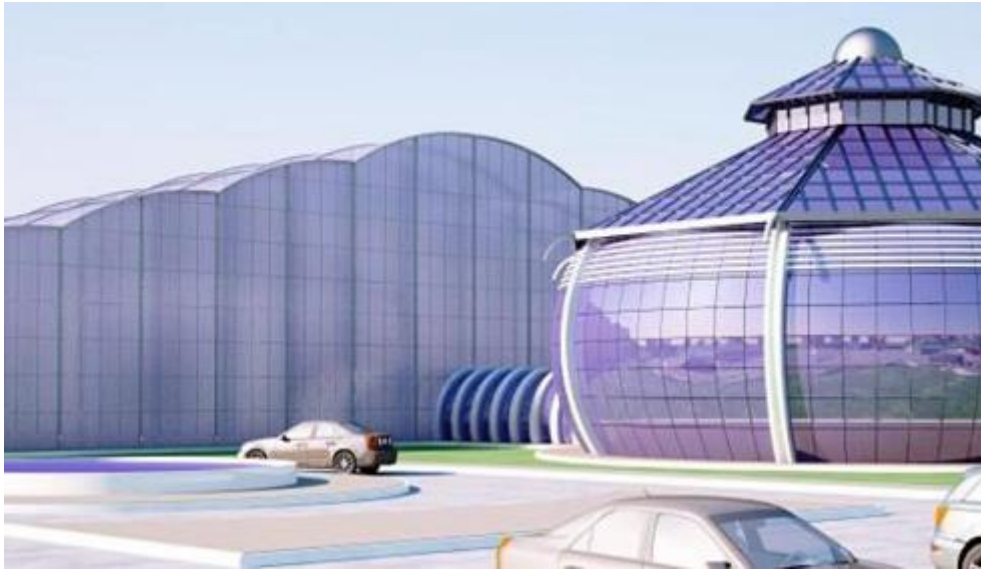
Türkiye Geofit Bahçesi Projesi

Türkiye Geofit Bahçesi Projesi; bitki türlerini toplama, inşaat ve sergileme olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Proje ile Türkiye florasında doğal yayılış gösteren 1.027 taksonun (900 tür) tamamının Yalova'da ex-sitü muhafazası yanında; diğer ülkelerden temin edilmekte olan bine yakın tür ile toplam 2 bin civarında geofit türünün aktif dönemlerinde sergileneceği ılıman iklim kuşağının; en çok türe sahip, en kapsamlı geofit bahçesi "Türkiye Geofit Bahçesi" oluşturulacaktır. Türkiye Geofit Bahçesi ile doğa bilincinin artırılmasına katkı sağlanacak, eko turizm geliri elde edilecek ve bölge ekonomisi canlanacaktır. Ayrıca Türkiye Geofit Bahçesi ile yapılacak çeşit geliştirme çalışmaları, tıbbi amaçlı çalışmalar, gıda amaçlı çalışmalar ve diğer çalışmalar için genetik kaynak oluşturulmuştur. Bu kaynak üniversite-araştırma ve özel sektör işbirliği ile yapılacak çalışmaların doğrudan kullanımına hazır olacaktır.

Şekil 4 Türkiye Geofit Bahçesi Projesi Yerleşim Planı

Yalova Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü tarafından 2011 yılında hazırlanan ve DPT tarafından onaylanan projenin ihalesi 14 Haziran 2013 tarihinde yapılmıştır. Yaklaşık ihale bedeli 4 milyon TL olan ve 20,000 m² alana yapılacak Türkiye Geofit Bahçesi Projesinin 2013 yılında tamamlanması öngörülmektedir. Enstitü içinde kurulacak olan Türkiye Geofit Bahçesi, ülkede bir ilk olacağı gibi Dünyanın da en büyük geofit bahçesi ünvanını alacaktır.

Şekil 5 Türkiye Geofit Bahçesi Projesi Temsili Gösterim

Geofit Bahçesi; 500 m² Sergileme Serası, 500 m² Alpin Soğutmalı sera, 500 m² Yetiştirme Serası ve 500 m² Çoğaltma Serası olmak üzere 2.000 m² kapalı alandan oluşacaktır. Hem turistler için bir cazibe merkezi hem de bilim dünyası için büyük bir önem taşıyacak olan geofit bahçesinde Türkiye'nin florası sergilenecektir.

Yalova Garden A.Ş. Projesi

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne (TİGEM) ait Yalova sınırları içerisinde yer alan Atatürk Tarım İşletmesi Müdürlüğü'nün 1541,1 da. arazi ve üzerinde yer alan tesisleri için 39 ortakla kurulan Yalova Garden Süs Bitkileri Tarım Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin (Yalova Garden A.Ş.) verdiği teklif TİGEM tarafından 23 Kasım 2012 Cuma günü düzenlenen ihale sonrası onaylanmıştır. Yalova Garden A.Ş. tarafından yıllık 1.100.000 TL karşılığında kiralananan gayrimenkuller 30 yıl süre ile Yalova Garden A.Ş. tarafından kullanılacaktır. Yalova'da çiçekçilik sektörü için hayati öneme sahip olan proje ile en az 750 kişiye istihdam sağlanması ve 30 milyon dolar yatırım yapılması öngörülmektedir. Altyapı çalışmaları başlayan projenin 3 yıl içinde tam olarak faaliyete geçmesi öngörülmektedir.

Şekil 6 Yalova Garden A. Ş.'de başlayan altyapı çalışmalarından bir görünüm

iii. Dış Ticaret

2007-2011 yılları TR42 Bölgesi illerinin dış ticaret değerleri Tablo 14'de verilmektedir.

Doğu Marmara Süs Bitkileri Raporu

Tablo 14 TR42 Bölgesi İlleri Dış Ticaret Değerleri

Yıl	Fasıl	Fasıl adı	İl	İhracat Dolar	İthalat Dolar
2007	6	Canlı bitkiler ve çiçekçilik müstahzarları	Bolu	6.140	
			Kocaeli	21.443	3.091.358
			Sakarya	27.201	2.869.582
			Yalova	2.711.041	8.255.153
			Düzce		289.170
			Toplam	2.765.825	14.505.263
2008	6	Canlı bitkiler ve çiçekçilik müstahzarları	Kocaeli		1.932.485
			Sakarya	546.284	3.754.649
			Yalova	2.764.077	9.272.250
			Düzce		549.445
			Toplam	3.310.361	15.508.829
2009	6	Canlı bitkiler ve çiçekçilik müstahzarları	Kocaeli	147.483	1.438.019
			Sakarya	249.863	1.552.142
			Yalova	3.864.084	7.660.391
			Düzce		292.762
			Toplam	4.261.430	10.943.314
2010	6	Canlı bitkiler ve çiçekçilik müstahzarları	Bolu		54.112
			Kocaeli	169.993	2.252.862
			Sakarya	1.395.044	717.030
			Yalova	4.742.375	10.349.321
			Düzce	3.012	184.350
			Toplam	6.310.424	13.557.675
2011	6	Canlı bitkiler ve çiçekçilik müstahzarları	Bolu		158.667
			Kocaeli	225.411	2.404.839
			Sakarya	2.949.815	2.673.261
			Yalova	6.876.415	11.466.890
			Düzce	15.000	281.013
			Toplam	10.066.641	16.984.670

Kaynak:TÜİK

Yıllar itibariyle bakıldığında TR42 Bölgesi'nde özellikle Yalova ilinde süs bitkileri ihracatında önemli artışlar kaydedildiği, son yıllarda Sakarya ilinde de dış mekân süs bitkileri üretimindeki artışa paralel olarak ihracatın arttığı görülmektedir. 2011 yılında TR42 bölgesinin Türkiye süs bitkileri ihracatından aldığı pay %13,2'dir. Yalova ili tablodan da görüldüğü gibi süs bitkileri ithalatının da yapıldığı bir ildir. Sadece Yalova ilinin 2011 yılında Türkiye süs bitkileri ithalatından aldığı pay %17'dir.

Türkiye'nin pazara yönelik olarak süs bitkisi üretiminin yapıldığı ilk bölge olan Yalova orta ve kısa vadede sektörel çekim ve üretim merkezi olarak etkinliğini artırarak sürdürecektir. Bölgede son yıllarda devam eden ihracat atağı Yalova'nın etkinliğini koruyacağını göstermektedir. Öte yandan bu bölgenin bir avantajı da bir geçiş iklimi olarak bütün süs bitkisi türlerine uygun olmasıdır. Yalova'da üretilen ciddi miktarlardaki i mekân süs bitkileri ve yine Türkiye'nin en büyük mevsimlik iekli bitki üretim merkezi olması, bölgeye yönelik hareketi arttıran önemli bir nedendir.

e. Sektörün Beklenti ve Gereksinimleri

2011 yılında iekilik sektöründe Doğu Marmara'da öne çıkan iller olan Yalova, Sakarya ve Kocaeli'de Ajans personeli ile ilgili taraflar arasında yüzyüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar sonucu ortaya çıkan görüşler "Temel Sorunlar", "m nerileri" ve "Ajans ve Devletten Beklentiler" olmak üzere üç başlık altında özetlenmiştir. Yapılan mülakatlarda sektörün bölgede ortak problemlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Sakarya Mülakatları

Sakarya'da 2011 yılının Mayıs ayında Ajans PPKB ve Sakarya YDO personeli tarafından Sakarya Tarım İl Müdürlüğü, Sakarya İli Süs Bitkileri Yetiştiricileri Derneği, Arifiye Fidancılık, Karya Park Fidancılık, Prestij Fidancılık, KRP Fidancılık ve Asya Fidancılık yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşmeler aşağıda özetlenmiştir:

Temel Sorunlar:

- Sektöre yönelik devletin destek mekanizması bulunmuyor.
- İhracatta KDV alınıyor.
- Kooperatifler aracı kurum gibi çalışıyor.
- Üreticiler vergiden ve sorumluluktan kaçındığı için kurumsallaşmadan üretim yapıyorlar.
- Nitelikli eleman eksikliği var. Ayrıca, ziraat mühendisleri, peyzaj mimarları gibi yetişmiş elemanlar ücretleri beğenmiyor ya da içi teorik bildikleri için hemen ğrenemiyorlar.
- Birliğin internet sitesi yok.
- iekilik sektörünün devletçe tanımlandığı bir sınıf yoktu, tarım ya da imalat sektörü ikilemi yaşanıyordu. Buna yönelik çalışmalar yapılıyor.
- Kayıt dışı üretim yüksek, mstahsillikle doğrudan ilişkili bir durum. Buna bağlı olarak sağlıklı istatistik de edinilemiyor.
- Sektör içinde ihtisaslaşma yok, üretim, pazarlama, ilaçlama ve satınalma ile ekipman alımları firma bazında yapılıyor.
- Sektörde kullanılan ekipman ve makineler tamamen ithal.
- Uygun alan ve bilgi olmadığı için fidan retimi Türkiye'de yapılmıyor. Bu da ithalatın artmasına yol açıyor.
- Kurumlar üreticilere bilgi verme ya da mali destek açısından yardımcı olmazken, ceza ve vergilendirme konusunda etkin çalıştıkları belirtiyor.
- İlaç kültürü zayıf ve hastalıklarla yeteri kadar mücadele edilemiyor. Özellikle küçük üreticilerde bu durum önemli sorun yaratıyor.
- Belediyeler deme konusunda firmalara sorun çıkarabiliyor.

zm nerileri:

- SSBİR aktif hale getirilmeli. Birliğe profesyonel yönetici ve personel istihdam edilmeli ve üreticiler arasından seğilmemeli.
- Birlik için internet sitesi kurulmalı ve güncel tutulmalı.
- Birlik sektör için ortak satınalma, işgücü ve ekipman desteği sunmalı.
- Sanat okulu tarzı bir eğitim yapılanmasına gidilmeli. Uygulamalı ve yaygın eğitim tercih edilmeli.
- Üretilen rnler için bir standart sağlanmalı, birlik ya da mezatın hakem heyeti bunu sağlayabilir.
- Fidan retimi yapılmalı.
- Sektör Avurpa'ya göre ucuz olduğu için fiyat kırarak pazarlama avantajı elde ediliyor, bunun yerine denetleme ve standardizasyon sağlanarak bu yönde rekabet tercih edilmeli.
- İthalat için kısıtlama getirilmeli, yetkinliği olmayan firmalar ithalat yapamamalı.

Ajans ve Devletten Beklentiler:

- Tccara değil üreticiye destek verilmeli.
- İhracata teşvik sağlanmalı.
- Para yerine teknik bilgi sağlanması önemli.
- Yurtdışı pazarların araştırılmasında ve tanıtımda destek sağlanmalı.
- Kamu kurumlarının satınalma ve teknik şartname hazırlanması ile bunların takip mekanizmalarının güçlendirilmesi.

Kocaeli Mülakatları

Kocaeli'de 2011 yılının Haziran ayında Ajans PPKB ve Kocaeli YDO personeli tarafından KOSB, Bahem Fidanlık ve Aralya Fidancılık Peyzaj yetkilileri ile gerçekleştirilen mülakatlar aşağıda özetlenmiştir:

Temel Sorunlar:

- Kocaeli ilinde ss bitkilerine talep var ama temin çoğunlukla dışarıdan gerçekleştirilmektedir. Kısaca peyzaj ve retim Kocaeli ilinde zayıf konumdadır.
- Teorik ve pratik bilgi ihtiyaı mevcut olup, mali desteklemeye de ihtiyaç duyulmaktadır.
- Yetişmiş eleman yetersizliği ve hangi bitkinin ekileceği konusunda bilgi eksikliğinin söz konusu olduğu vurgulandı.
- Kocaeli'de ss bitkiciliği konusunda oluşturulan birliğin henüz başlangıç aşamasında olduğundan bahsedildi.
- Kocaeli'de direk ihracat yapan ve direk al-sat yapan firma olmağından bahsedildi.
- Verimliliğin ve karlılığın artması açısından ölçek ekonomisine hitap edebilecek 100-200 dönümlük arazilerde süs bitkisi üretimi yapan Kocaeli'de çok az firma olduğunu söyledi. Bunun sebebinin de Kocaeli'de arazi sıkıntısı olduğu ifade edildi. Ancak dağ zirvelerinde düzlük arazi bulunabildiği, bunun da yetersiz kaldığı ifade edildi.

- Ülke genelinde ve Kocaeli’de kayıtsız fide üretimi yaygın. Belediyeler de kayıtsız üreticiden alım yapıyor. Organize üreticiler öncelikli değil bu konuda. Bu da önlerini görmelerini engelliyor.
- Süs bitkiciliği alanında en önemli sorunun ise iklim koşulları ve yurt dışı standartlarında üretim imkânlarının sağlanamaması olarak belirtildi.

Çözüm Önerileri:

- Fide üretiminde arazi gereksinimi daha az. Bu nedenle Kocaeli’de yapılabilir.
- Araç ihtiyaçları üst düzeyde. Birlik bir araç alıp üreticilere kullanırsa iyi olur. Aynı şekilde diğer ortak kullanılabilecek araç gereçler var.
- Lobicilik zayıf, bu nedenle birlik’in güçlenmesi gerekli ve önemli.
- Talebin planlanması gerekli. Gelecek sene hangi türe talep olacak, belli değil. Hangi tür için talep olarsa onu öğrenip ona göre üretim yapmak istiyorlar.

Ajans ve Devletten Beklentiler:

- Kandıra, Gebze, Karamürsel ve Kartepe’de en az 500 irili ufaklı üretici var.
- Platformun yaygınlaştırılması için üniversite ile ortak çalışma düşünceleri var.
- Ortadoğu ile işbirliği için araştırmalar gerçekleştirilmekte.
- Ayrıca Kocaeli’de Büyükşehir Belediyesi’nin talep ettiği miktarı karşılayabilecek üretimin yapılamaması nedeniyle belediyenin çevre illerden bu eksikliği tamamladığı ifade edildi.
- Kurumlara sattıkları malların ödemeleri çok gecikiyor. Aynı şekilde ihracatta da geç ödeme sorunu mevcut.
- Üretim planlaması çok önemli, buna yönelik destek ve bilgilendirme istiyorlar.
- Replikaj alanı gereksinimleri var.
- Üretimde 4 yıllık bakım ve işçilik maliyetleri var. Seraların profesyonel kurulması için firmalar yüksek maliyet belirtiyorlar.

Yalova Mülakatları

Yalova’da 2011 yılının Temmuz ayında Ajans PPKB ve Yalova YDO personeli tarafından YASBİR, Çiçekçilik OSB, Yalova İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, YTSO, SASBÜD ve Dünder Çiçekçilik yetkilileri ile gerçekleştirilen mülakatlar aşağıda özetlenmiştir:

Temel Sorunlar:

- Süs bitkileri sektörünün en önemli değişkenlerinden olan ürünün yetiştirileceği alanların Yalova’da darlığı, mevcut arazilerin de imar baskısı altında olması.
- Özel sektörün insan kaynağı niteliğinin yetersiz kalması,
- Bölgemiz ve hatta ülkemizdeki süs bitkicilerinin en temel sorunu ürünün yetiştirilmesi, pazarlanması, dağıtımı, ödemelerin tahsilatı vb. her şey ile kendilerinin ilgilenmek zorunda kalması ve bu durumun da verimlilik ve karlılığı olumsuz etkilemesi,
- Devletin destek mekanizmaları yetersiz,
- Sektör olarak sanayi miyiz tarım mıyız devlet kurumlarınca karar verilmeli, teşvikler ona göre kurgulanmalı,

- Haksız rekabete neden olan kayıt dışı üreticilere önlem alınmalı,
- Talebin planlaması lazım,
- Süs bitkileri sektörü çalışanları olarak, tarımla ilgili politika üretenlere ulaşmada ve işbirliğinde eksikliklerimiz mevcut, süs bitkileri sektörü ile ilgili kanun ve yönetmeliklerde sıkıntılar var.

Çözüm Önerileri:

- Süs Bitkileri Üretimi için Arazi Sağlanması, bu kapsamda özelleşmiş OSB'lerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması.
- Sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesi amacıyla meslek yüksek okulları ve liseleri ile yakın çalışmalıdırlar. Bu kapsamda özel sektör de okullardan kendilerine gelen staj taleplerini olumlu karşılayarak ihtiyaç duydukları alanlarda insan kaynağı yetiştirilmesi için eğitim kurumlarına destek vermelidir.
- Pazarlama konusuna bir çözüm olarak süs bitkileri satışında e-ticaretin kullanımının yaygınlaştırılması,
- SASBÜD ve YASBİR gibi sivil toplum kuruluşlarının Yalova'da olması sektörün rekabetçiliği için önemli olmakla birlikte bu kuruluşların örnek projeleri başlatıcı bir liderliği olmalı,
- Belediyelerin yerli ürün kullanımı ve benzeri konularda bilinçlendirilmesi için sektörel STK'lar etkin çalışmalı,
- Mevzuatla ilgili çalışma grupları oluşturulmalı, sektörle ilgili politikaların oluşturulmasında sektör paydaşlarının katılımcılığı sağlanmalıdır. Sektörün gelişimi ve ihracatında sıkıntılara sebep olan yasal prosedür gözden geçirilmeli, sektörün önünü açacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Ajans ve Devletten Beklentiler:

- Yalova'da kuruluş aşaması çok uzun süredir devam eden Çiçekçilik OSB'nin faaliyete geçirilmesi için yerel ve merkezi kamu otoritelerinin daha fazla destek olması
- Başta belediyeler olmak üzere süs bitkilerinde kamu birimleri oldukça önemli bir satınalma tarafıdır. Bu kapsamda satın alma kriterleri belirlenirken bölgemizde yetiştirilen ürünlere öncelik verilmesi
- Süs bitkileri ticaretinin kurumsallaşması bölgemizde uluslararası bilinirliğe sahip bir pazar yeri oluşturularak tesis edilmesi,

3. Sonuç ve neriler

Bu başlıkta oldukça güncel bir çalışma olması sebebiyle 6-9 Mayıs 2013 tarihinde Yalova'da düzenlenen ve bilim çevrelerinden, üreticilerden ve sektör temsilcilerinden toplam 323 kişinin katıldığı, 7 çağrılı 58 sözlü ve 158 poster olmak üzere toplam 223 bildiri sunulduğu V. Süs Bitkileri Kongresi sonuç bildirgesinden yararlanılmıştır. Dikkat çeken önemli bir nokta aşağıda yer verilmekte olan alıştay sonucunda ortaya çıkan öneriler ile önceki bölümlerde yer verdiğimiz Sakarya, Kocaeli ve Yalova'da gerçekleştirilen yüz yüze mülakatlar sonucunda elde edilen önerilerin önemli ölçüde örtüşmesidir.

- Süs bitkileri sektöründe faaliyet gösteren ticari boyutlu işletmelerin çoğunda üretim ve pazarlama faaliyetleri kiralanan ve küçük ölçekli arazilerde yapılmakta, bu durum yüksek teknolojik altyapı yatırımlarına engel olmaktadır. İşletmelerin ekonomik büyüklüklerdeki arazi ihtiyaçlarının giderilmesi için çaba sarf edilmelidir. iekilik ihtisas bölgelerinin oluşturulması ve bu bölgelerde yapılacak yatırımların teşvik edilmesi teknoloji kullanımını ve kaliteyi artıracaktır. Dolayısıyla organize süs bitkileri üretim ve pazarlama bölgeleri ile uluslararası ölçekte mezatlar ve lojistik merkezleri oluşturulmalıdır. Bu bölgeler içerisinde ortak sermayeler ile üretim ve ticaret için toplu alanlar, ortak Ar-Ge alanları ve pazarlama sistemleri oluşturulmalıdır. Bu noktada özel sektör, kamu kuruluşları ve niversiteler ortak hareket etmeli, Ar-Ge önceliklerini beraber belirlemelidir. Kısa, orta ve uzun vadeli üretim planlamaları ve stratejileri birlikte oluşturulmalıdır.

- Moleküler teknikler ve doku kültürü laboratuvarları ile çeşit geliştirme çalışmalarında süre kısaltılarak zaman kaybı azaltılmalı, bölgesel doku kültürü laboratuvarları ile üretilmesinde sorunları olan türler için seri üretim sağlanmalıdır. Sektörün ihtiyaı olan doğru, kaliteli ve sağlıklı üretim materyali için bölgesel düzeyde analık parselleri oluşturulmalıdır. Kaliteli damızlık ve üretim materyalinde dışa bağımlılık azaltılmalıdır.

- Türkiye'de gerek dış mekân ss bitkilerinde gerekse kesme çiçeklerde ürün çeşitliliğinde yetersizlik söz konudur. Ss bitkilerinde yerli türlerin üretiminin özendirilmesi, ışlah konusunda araştırmaların yapılması genel bir politika olarak benimsenmelidir. İ ve dış pazar için yeni çeşitler geliştirilmeli ve üretime kazandırılmalıdır. Yerli türlerin üretici ve kullanıcılara tanıtımı için demonstrasyon alanları oluşturulmalı, gerekirse belediye gibi kamu kurum ve kuruluşlarındaki birimlerle örnek bitkilendirme alanları oluşturulmalıdır.

- Sektörde genel olarak yabancı orijinli bitkilerin kullanımı ve ticareti konusunda bir eğilim bulunmaktadır. Oysa zengin gen kaynaklarımız ve doğal floramız değerlendirilerek yerli doğal

bitkilerin kültüre alınması, uygulamalarda ve dış ticarete bu bitkilerin kullanılması ülkemize önemli bir rekabet avantajı sağlayacaktır.

- Ülkemiz coğrafik konumu ve politik yapısı ile Avrupa, Rusya ve Ortadoğu ülkeleri pazarlarına kolayca açılabilir ve ihracat yapabilecek durumdadır. Dolayısıyla bu pazarlardan daha fazla yararlanılması için gerekli tanıtım çalışmaları yapılmalı, bu piyasalarla işbirliği özendirilmelidir. Özellikle Asya ve Orta Doğu için kurak koşullara dayanıklı az bakım isteyen dayanıklı türlerin üretimine öncelik verilmelidir.

- Standart ve kaliteli üretim teşvik edilmelidir. Ulusal ve uluslararası standartlara uyumlu Türkiye Süs Bitkileri Standartları oluşturulmalıdır. Üretimde katma değeri yüksek olan türlere öncelik verilmelidir. Süs bitkisi üretiminde ileri teknoloji, yıl boyu kontrollü üretim ve topraksız tarım gibi modern üretim tekniklerinin kullanımı teşvik edilmeli, birim alandaki verimlilik, üretimde kalite, depolama tekniklerinin geliştirilmesi, raf ve vazo ömrünün artırılması konularında çalışmalar artırılmalıdır. Uluslararası alanda rekabet gücümüzün artırılması için üretici ve pazarlayıcı işletmelerin, diğer ülkelerde olduğu gibi desteklenmesi, vergi indirimlerinden yararlandırılması ve önündeki engellerin aşılmasında yardımcı olunması gerekmektedir.

- Süs bitkilerinde üretim ve pazarlama stratejileri belirlenmelidir. Bu eksikliğin temelinde üretim ve pazarlama ile ilgili veri tabanlarının oluşturulamaması yatmaktadır. Süs bitkilerinde sistematik olarak düzenli, güncel ve sayısal envanter oluşturulmalıdır. Bu kayıtlar sektörün durumu ve sorunları hakkında yol gösterecektir. Yine bu verilerin analizi ile ülkenin farklı bölgeleri için farklı üretim bölgeleri belirlenmeli, büyük ve rekabetçi pazar koşulları için stratejiler geliştirilmelidir.

- Süs Bitkileri sektörü hızlı gelişen, istihdam düzeyi ve ihracat potansiyel yüksek gelecek vaad eden bir sektördür. Bu potansiyelin daha hızlı ilerlemesi ülkeye katma değerinin daha hızlı artırılabilmesi için; Ziraat Fakülteleri'nde Süs Bitkileri Bölümleri oluşturulmalı, Kamu Araştırma- Geliştirme Kuruluşlarında süs bitkileri birimleri kurulmalı, Özel sektör Ar-Ge kuruluşları yaygınlaştırılmalıdır.

- Özellikle soğanlı bitkilerde doğal bitkilerin ıslahı, kültüre alınması, yetiştirme teknikleri, preparasyon ve depolama teknikleri çalışmalarına öncelik verilmesi gerekmektedir.

- Ülkemiz sıcak su kaynakları açısından oldukça zengindir. Bu kaynakların kış sezonunda ısıtmada kullanılması ile daha düşük maliyetli yıl boyu standart üretim sağlanmalıdır.